

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a humanitární práce

Zuzana Bocková

**Polská národnostní menšina na Těšínském Slezsku
v České republice**
Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Roman Kaszper

2009

Prohlašuji, že jsem absolventskou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 15. dubna 2009

Zuzana Bocková

Děkuji Mgr. Romanu Kaszperovi za odborné vedení práce a za mnoho cenných rad a podnětů.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. ZÁKLADNÍ POJMY A JEJICH VYMEZENÍ.....	7
2.1 Historie do roku 1848.....	9
2.2 Období 1848 - 1918.....	9
2.2.1 Rozvoj polského národního hnutí.....	10
2.2.2 Politické strany.....	11
2.2.3 První světová válka a Těšínsko.....	12
2.3 Období 1918 - 1945.....	13
2.3.1 Konflikt o Těšínsko.....	13
2.3.2 Meziválečné období.....	16
2.3.3 Druhá světová válka a Těšínsko.....	17
2.4 Období 1945 až po současnost.....	19
3. DEMOGRAFIE POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY NA TĚŠÍNSKU.....	22
4. SPOLEČENSKÝ A KULTURNÍ ŽIVOT POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY.....	25
4.1 Významné organizace.....	25
4.1.1 Kongres Poláků v České republice (“Kongres Polaków v Republice Czeskiej”).....	25
4.1.2 Polský kulturně-osvětový svaz v České republice (“Polski Związek Kulturalno- Óswiatowy w Republice Czeskiej, PZKO”).....	26
4.1.3 Další organizace.....	27
4.2 Vydavatelská činnost.....	28
4.3 Divadelní aktivity.....	29
4.4 Rozhlasové a televizní vysílání.....	29
4.5 Vybrané kulturní a jiné akce.....	30
4.7 Politická reprezentace polské národnostní menšiny.....	30
4.7.1 Historie politické činnosti polské národnostní menšiny na Těšínsku.....	31
4.7.2 Coexistentia-Soužití-Wspólnota.....	32
4.7.3 Coexistentia, polští kandidáti a volby.....	32
5. POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ ŠKOLSTVÍ NA TĚŠÍNSKU.....	36
5.1 Historie polského národního školství na Těšínsku.....	36
5.2 Polské národnostní školství po roce 1989 až po současnost.....	37
6. VYBRANÉ PROBLÉMY POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY.....	39
6.1 Školství.....	39
6.2 Dvojazyčnost.....	40
6.3 Dotační politika.....	41
6.4 Navrácení majetku.....	41
ZÁVĚR.....	43
SEZNAM BIBLIOGRAFIE.....	44
SEZNAM GRAFŮ A OBRÁZKŮ.....	48
SEZNAM TABULEK.....	49
SEZNAM PŘÍLOH.....	51
PŘÍLOHY.....	52

ÚVOD

Polská národnostní menšina patří v České republice k nejpočetnějším národnostním menšinám. I když je její počet ve srovnání s počtem obyvatel spíše zanedbatelný, velmi významný je, pokud se na polskou menšinu podíváme v rámci Moravskoslezského kraje, a hlavně v rámci oblasti Těšínského Slezska. Na Těšínském Slezsku tvoří polská národnostní menšina územně kompaktní národnostní menšinu, která je velmi dobře organizovaná a vyvíjí mnoho aktivit.

O národnostních menšinách jsem se rozhodla psát proto, že mne toto téma velmi zajímá. Konkrétně téma polské národnostní menšiny je mi blízké, protože žiji právě na území Těšínského Slezska, kde se každodenně setkávám s životem příslušníků polské národnostní menšiny.

Protože je má práce omezená rozsahem, zaměřuji se v ní jen na vybrané aspekty života polské národnostní menšiny na Těšínském Slezsku. Cílem mé práce je systematicky popsat tyto vybrané aspekty jako jsou například demografické údaje, historie polské národnostní menšiny, jejich kulturní a společenský život a další, a podat tak čtenáři přehled o životě polské národnostní menšiny na Těšínském Slezsku.

Pro lepší přehlednost člením svou práci do 6 kapitol, z nichž každá obsahuje ještě několik podkapitol. V první kapitole vysvětluji základní pojmy, které souvisí s tímto tématem, v další kapitole se zabývám historií polské národnostní menšiny na Těšínském Slezsku. Ve třetí kapitole pojednávám o základních demografických údajích o polské národnostní menšině na Těšínsku, ale pro srovnání zde uvádím i demografické údaje o polské národnostní menšině v České republice. Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na fakta o kulturním a společenském životě Poláků - popisuji zde organizace zabývající se polskou menšinou, aktivity související s kulturním vyžitím, ale také politickou činnost a další. V páté kapitole pojednávám o polské národnostním školství na Těšínsku a v poslední kapitole o vybraných problémech polské národnostní menšiny.

Téma polské národnostní menšiny na Těšínském Slezsku je v odborné literatuře velmi dobře zpracováno. Problémem je to, že publikace o polské národnostní menšině jsou spíše staršího data (před rokem 2000). Publikace pojednávající o současnosti polské národnostní menšiny se vyskytují jen zřídka.

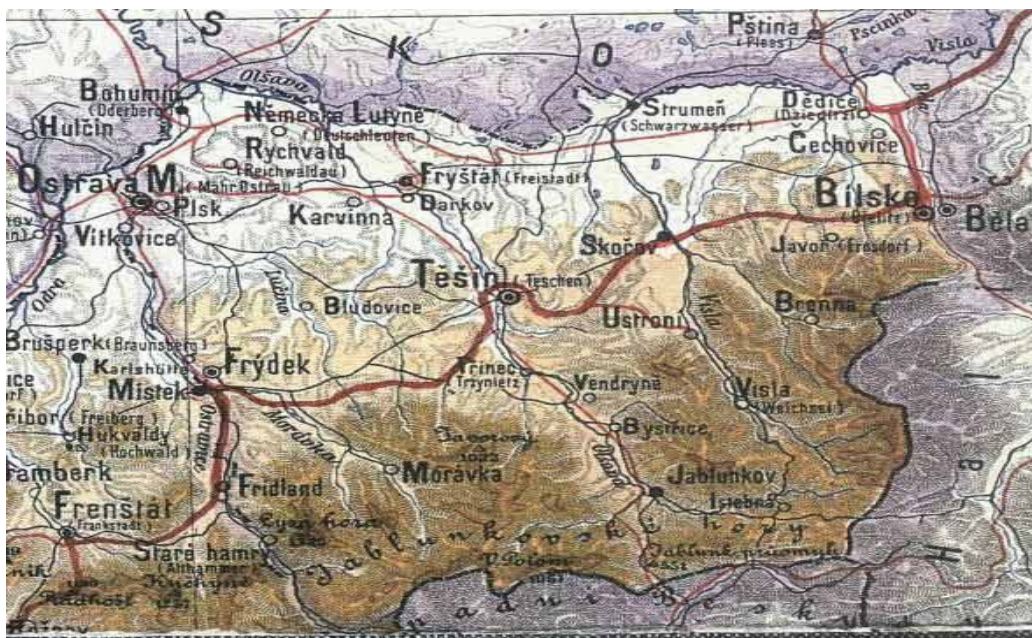
Při tvorbě své práce jsem čerpala hlavně z děl významných autorů píších o polské národnostní menšině, jako jsou například profesor Karol Daniel Kadlubiec, Tadeusz Siwek, Dan Gawrecki nebo Stanislav Zahradník. Z internetových zdrojů jsem čerpala hlavně z internetových stránek Rady vlády pro národnostní menšiny a také z různých regionálních webových stránek.

1. ZÁKLADNÍ POJMY A JEJICH VYMEZENÍ

V této kapitole vysvětluji některé pojmy, které ve své práci běžně používám, a které jsou základem pro pochopení tématu mé práce. Zaměřuji se především na pojmy, u kterých by mohlo dojít k různé interpretaci jejich významu.

Protože základem mé práce je polská národnostní menšina, je nutné zde vysvětlit pojem národnostní menšina. Vycházím ze zákona o právech příslušníků národnostních menšin (273/2001 Sb.), který hovoří o národnostní menšině jako o minoritní skupině občanů žijících na území České republiky, která se od ostatních občanů České republiky odlišuje společným etnickým původem, jazykem, kulturou, tradicemi, projevuje vůli být jako národnostní menšina označována a má pevný vztah ke společenství žijícímu v České republice.¹

Polskou národnostní menšinou se nezabývám v kontextu celé České republiky, ale zaměřuji se pouze na polskou národnostní menšinu žijící na Těšínském Slezsku. Těšínské Slezsko (dále jen „Těšínsko“) je termín, který označuje území bývalého Těšínského knížectví ve Slezsku a zahrnuje také oblast Bohumína, která nikdy pod Těšínské knížectví nespádala (viz obr. 1).

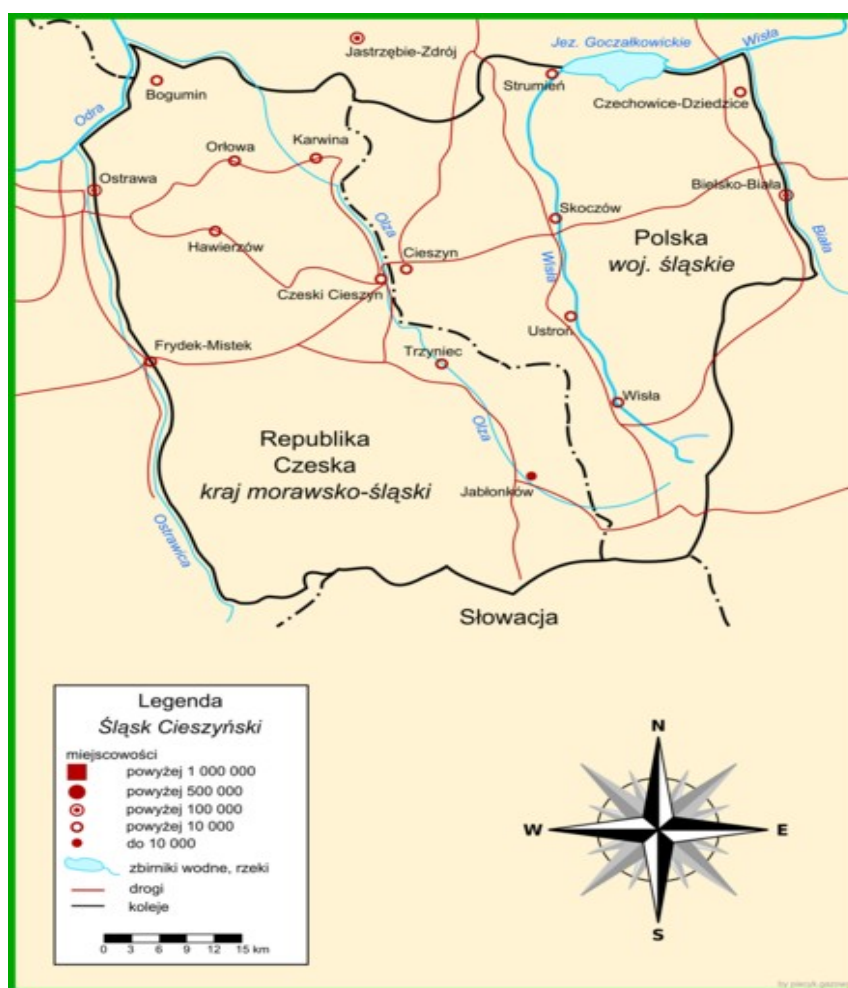

Obrázek 1. Mapa Těšínska v roce 1888²

¹ Více v § 2 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin.

² Těšínsko v roce 1888 [online]. [2007-10-20]. [cit. 2009-03-28]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:T%C4%9B%C5%A1%C3%ADnsko_v_roce_1888.jpg>.

V současné době je historické území Těšínského knížectví rozděleno mezi Českou republiku a Polsko. V České republice spadá Těšínsko do Moravskoslezského kraje, v Polsku do Slezského vojvodství (viz obr. 2). Hranice mezi oběma státy probíhá řekou Olší (Olzou). Dnes se pod pojmem Těšínsko rozumí okres Karviná, část okresu Frýdek-Místek, část města Ostravy (tzv. východní, slezská část) a polský okres Cieszyn až po město Bielsko-Biala. (Pod území Těšínska však patří jen část města Bielsko-Biala a to pouze Bielsko).³ Těšínsko bývá také někdy označováno jako Záołzí, Záołží, Záołší nebo polsky Zaolzie. Tento pojem vymezuje Těšínsko geograficky z polského pohledu. (Z českého pohledu bychom tuto oblast mohli nazvat jako Předolzí).

Obrázek 2. Mapa Těšínského Slezska⁴

3 Srov. ŽÁČEK, R. Poláci v České republice v historické retroperspektivě. In SZYMECZEK, J. *Polacy na Zaolziu, Poláci na Těšínsku 1920 - 2000*. Český Těšín: Kongres Poláků v ČR, 2002, s. 9-10.

4 Slask Cieszyński [online].[2006-07-23].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Slask_cieszynski.png>

2. HISTORIE POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY NA TĚŠÍNSKÉM SLEZSKU

Tato kapitola pojednává o historii polské národnostní menšiny na Těšínsku. Primárním cílem mé práce není podrobně popsat historii Poláků na Těšínsku, proto se jen ve stručnosti zabývám obdobím od počátku osídlení Těšínska po rok 1848. Protože byli Poláci v České republice uznáni jako národnostní menšina až v roce 1920, zabývám se jejich historií hlouběji až od roku 1848 (od počátku polského národního hnutí) po současnost. Kapitulu rozčleňuji do čtyř podkapitol - období od začátku historie Čechů a Poláků do roku 1848, období od revolučního roku 1848 do vzniku republiky, dále od vzniku republiky do druhé světové války a poslední je období od roku 1945 až po současnost.

2.1 Historie do roku 1848

Od 10. století patřilo území Těšínska do státu českých Přemyslovců. Na konci 10. století bylo Těšínsko začleněno v rámci Opolského vévodství do polského státu. V roce 1281 po smrti opolského vévody Vladislava se Opolské vévodství rozpadlo mezi jeho syny. Jednomu z jeho synů, Měškovi II., připadla mimo jiné oblast Těšínska a on zde založil Těšínské knížectví.⁵ Politicky se Měšek přihlásil k zemím české koruny. Jeho rod Piastovců zde vládl až do roku 1625, kdy zemřel poslední mužský potomek dynastie Piastovců, Bedřich Vilém. (Přesněji můžeme říci, že vláda dynastie Piastovců zanikla až v roce 1653 smrtí kněžny Alžběty Lukrécie). Po roce 1653 připadlo Těšínsko dynastii Habsburků. V habsburské říši se Těšínsko stalo spíše ostrčeným regionem, který byl předmětem různých majetkových transakcí v rámci habsburské rodiny.⁶

2.2 Období 1848 - 1918⁷

Revoluční rok 1848 přinesl do oblasti Těšínska proces utváření národního uvědomění. Původně v procesu národního obrození dominovala u české i polské strany společná slovanská myšlenka. Postupem času, zejména od 80. let 19. století, však začalo

---

5 Srov. BAKALA, J. Ślask cieszyński w średniowieczu (do roku 1450). In VALENTA, J. a kol. *Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrava: Wydawnictwo Advertis, 1992, s. 17-30.

6 Srov. tamtéž, s. 42-45.

7 Velmi významný v oblasti Těšínska byl také vliv německého obyvatelstva, ale z důvodu omezeného rozsahu mé práce zde o Němcích na Těšínsku nepojednávám.

docházet spíše ke střetům mezi Čechy a Poláky než k jejich vzájemné spolupráci.⁸ Bylo to dáno tím, že české národní hnutí mělo na Těšínsku relativně slabou pozici narozdíl od slibně se rozvíjejícího polského národního hnutí.

V letech 1880 a 1910 byla provedena sčítání lidu, ze kterých vyplývalo, že polská národnostní menšina měla na Těšínsku převahu. V tomto období tvořili Poláci přibližně 60 % z celkového počtu obyvatelstva na Těšínsku.⁹

2.2.1 Rozvoj polského národního hnutí

Centrem polského národního hnutí se stalo město Těšín. „*Rozmach polského národního života nastává po roce 1867 v souvislosti s přijetím 19. článku rakouské ústavy. Ten ustanovoval, že všechny „lidové kmeny“ v monarchii jsou rovnoprávné a mají právo na zvelebování vlastního jazyka a národnosti.*“¹⁰ V tomto období začaly vznikat první polské organizace na Těšínsku jako například „Towarzystwo Oświaty Ludowej“ (šířilo osvětu), „Towarzystwo Pomocy Naukowej“ (zaměřovalo se na výchovu polských studentů), polská Matice školská a další.

V roce 1869 vstoupila v platnost nová ústava, která mimo jiné obsahovala záruku, že jazyk, ve kterém je vedena výuka, se má odvíjet od národního jazyka dítěte.¹¹ Tato ústava velmi pomohla k rozvoji polského národního školství. Velkým úspěchem polských národnostních snah se stalo v roce 1895 otevření soukromého polského gymnázia v Těšíně. A dále v roce 1909 bylo otevřeno reálné polské gymnázium v Orlové, v roce 1910 polský učitelský seminář v Bobrkách u Těšína.¹²

Po roce 1883 došlo k rozpadu polského národního hnutí na dva proudy. První, katolický proud, byl reprezentován Svazem slezských katolíků („Zwiazek Ślaskich Katolików“, ZŚK), druhý, protestantský proud byl soustředěn v Lidové politické společnosti („Polityczne Towarzystwo Ludowe“, PTL). Mezi významné představitele ZŚK patřil např. kněz Józef Londzin, důležití zástupci PTL byli např. Dr. Andrzej Cinciala nebo pastor

8 ŽÁČEK, R. Poláci v České republice v historické retrospektivě. In SZYMECZEK, J. *Polacy na Zaolziu, Poláci na Těšínsku 1920 - 2000*. Český Těšín: Kongres Poláků v ČR, 2002, s. 12.

9 Srov.: ZAHRADNIK, S. Struktura narodowościowa na Zaolzie według wyników spisów ludności (1880-1981). In: VALENTA, J. a kol. *Zarys dziejów Ślaska Cieszyńskiego*. Ostrava: Wydawnictwo Advertis, 1992, s. 159-254.

10 NOWAK, K. Polskost a národní hnutí. In NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 8.

11 V praxi bylo ale nutno o to, ve kterém jazyce bude výuka probíhat (jestli v českém nebo polském) bojovat.

12 Srov. MACURA, J. *Z dziejów szkolnictwa polskiego na zaolziu*. Český Těšín: Towarzystwo nauczycieli polskich, 1998, s. 38-54.

Franciszek Michejda.¹³

V období přelomu 19. a 20. století se začíná projevovat sílící české národní hnutí. Autochtoní Poláci jsou nazýváni „popolštěnými Moravany“ a hovoří se o nutnosti jejich znovupočetštění. Proti polskému obyvatelstvu jsou využívány různé nástroje, např. nabídka práce pod podmínkou posláni dětí do české školy.¹⁴

Přelom 19. a 20. století je charakteristický industrializací, která se samozřejmě projevila i na Těšínsku (vznik průmyslové oblasti v okolí uhelných ostravsko-karvinských dolů, rozvoj železáren v Třinci, rozvoj Košicko-bohumínské dráhy). Industrializace sebou přinesla migraci obyvatelstva. Významná migrační vlna směřovala na Těšínsko zejména z Haliče a „*znamenalá jisté posílení polského charakteru obyvatelstva, i když právě migranti z Haliče, nacházející obživu především v dolech, podléhali, narozdíl od autochtonního zemědělského obyvatelstva, v prostředí, jež pro ně znamenalo přinejmenším ekonomický vzestup, vcelku ochotně asimilačním procesům, a to ne vždy směrem k čechizaci, ale bezpochyby i k ekonomickými i politickými tlaky velmi výrazně prosazované germanizaci.*“¹⁵ O velké síle těchto migračních proudů hovoří to, že již v roce 1910 tvořili haličtí migranti 12 % z celkového počtu obyvatelstva na Těšínsku.¹⁶

2.2.2 Politické strany¹⁷

V souvislosti s rozvojem polského národa na Těšínsku vznikaly také různé politické strany:

- Polská lidová strana („Polskie stronnictwo ludowe“)

Vznikla v roce 1906. Její členové byli soustředěni hlavně kolem postavy evangelického pastora Franciszka Michejdy. Své názory prezentovali v časopisu „Nasz kraj“.

---

13 Srov. GROBELNÝ, A. Śląsk Cieszyński od Wiosny ludów do samodzielnych państw (1848-1918). In: VALENTA, J. a kol. *Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrava: Wydawnictwo Advertis, 1992, s. 70-76 nebo NOWAK, K. Polskost a národní hnutí. In NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 8-9.

14 Srov. NOWAK, K. Polskost a národní hnutí. In NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 14.

15 ŽÁČEK, R. Poláci v České republice v historické retrospektivě. In SZYMECZEK, J. *Polacy na Zaolziu, Poláci na Těšínsku 1920 - 2000*. Český Těšín: Kongres Poláků v ČR, 2002, s. 12.

16 Srov. NOWAK, K. Polskost a národní hnutí. In NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 10.

17 Srov. tamtéž s. 10-14 nebo Srov. GROBELNÝ, A. Śląsk Cieszyński od Wiosny ludów do samodzielnych państw (1848-1918). In: VALENTA, J. a kol. *Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrava: Wydawnictwo Advertis, 1992, s. 70-76.

- Polská národní strana („Polskie stronnictwo narodowe“)

Své národně demokratické názory prezentovala hlavně v periodiku „Dziennik Cieszyński.“
- Polská strana sociálně-demokratické Haliče a Těšínského Slezska („Polska partija socjalno-demokratyczna Galicji i Slaska Cieszyńskiego“)

Tato strana se zaměřovala hlavně na dělnické obyvatelstvo Těšínska. Jejími hlavními představiteli byli Tadeusz Reger a Ryszard Kunicki. Své myšlenky šířili v periodiku „Robotnik Slaski“.
- Slezská lidová strana („Ślaska partia ludowa“)

Vznikla v roce 1909. Soustředila se okolo časopisu „Ślazaka“ (její členové byli označováni jako „šlonzáci“). Propagovala slezský separatismus, orientovala se spíše proněmecky, nadřazovala Slezany nad haličské imigranty. V čele této strany stál polský učitel Jozef Koždoň.
- Mezi lety 1911 - 1912 došlo ke sloučení Polské lidové strany a Slezské lidové strany a byla vytvořena strana Polské národní sjednocení („Polskie zjednoczenie narodowe“)

2.2.3 První světová válka a Těšínsko

Období první světové války nepřineslo žádný další kulturní, ekonomický ani politický rozvoj Poláků na Těšínsku, protože vše bylo podřízeno válce (např. významné podniky byly obsazeny vojenskými představiteli Rakouska-Uherska).

Počátek první světové války se na Těšínsku stejně jako jinde v Rakousku-Uhersku nesl v duchu naděje na rychlou porážku Ruska. Mnoho obyvatel Těšínska (jak Češi, tak Poláci) se dobrovolně hlásilo k boji v legiích. Celkem prošlo legiemi přibližně 600 obyvatel Těšínska.

Vzhledem k předpokladu vzniku nových států v souvislosti s válečnými událostmi docházelo už za světové války „mezi českými a polskými politiky v exilu i „doma“ k politickým rozhovorům o vzájemných vztazích budoucích států, které se týkaly i Těšínska. K prvním, vcelku však nepřiliš výrazným kontaktům exilových českých a polských politiků došlo v Paříži a v Londýně v r. 1916.“¹⁸ K dalším, významnějším jednáním docházelo od roku 1918. Tato jednání se již nesla v duchu rostoucího napětí

¹⁸ GAWRECKI, D. *Studie o Těšínsku*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999, s. 24.

a docházelo v nich k prvním vážnějším neshodám mezi polskou a českou stranou.

2.3 Období 1918 - 1945

Pro vztahy mezi Čechy a Poláky na Těšínsku po první světové válce je, v souvislosti se vznikem nástupnických států, určující hlavně československo-polský konflikt o Těšínsko.

2.3.1 Konflikt o Těšínsko

Jak jsem již napsala výše, jednání o územním uspořádání nových států začala již v průběhu první světové války. *“K prvním vážným neshodám mezi českými a polskými emigračními politiky v názorech na poválečné rozhraničení obou států pak došlo na kongresu utlačených národů Rakousko-Uherska v Římě v dubnu 1918.¹⁹”* Tyto neshody se týkaly postavení Těšínska. Masaryk a Beneš požadovali připojení Těšínska k Československu a svůj požadavek obhajovali na základě historické příslušnosti Těšínska k českým zemím. Naopak polští zástupci požadovali připojení Těšínska k Polsku na základě etnického principu, protože v oblasti Těšínska žilo velké množství Poláků. Kongres žádné řešení této situace nepřinesl, a ani dalších jednáních např. v Lublani nebo ve Lvově se nedosáhlo shody mezi oběma stranami.

Obecně by se dala stanoviska, kterými jednotlivé strany sporu obhajovaly své územní nároky shrnout takto:²⁰

- česká strana

Zdůrazňovala hlavně historické právo na území Těšínska, které bylo po dlouhou dobu součástí českých zemí. Zároveň mělo toto území pro nově vzniklý Československý stát strategickou pozici - nacházela se v něm důležitá Košicko-bohumínská dráha, rozsáhlá uhelná naleziště a průmyslové oblasti.

- polská strana

Poláci obhajovali nárok na Těšínsko na základě etnického složení regionu. Poláci podle posledního sčítání lidu měli na tomto území většinu z celkového počtu obyvatelstva.

---

19 GAWRECKI, D. *Studie o Těšínsku*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999, s. 24.

20 KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online]. [2000]. [cit. 2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://polskamensina.3nec.cz/2.htm>>.

- německá strana

Na území Těšínska žila také početná německá menšina. Němci chtěli Těšínsko spolu s Opavskem připojit do provincie Sudetenland.

Na Těšínsku se poměry po první světové válce vyvíjely následovně. 19. října 1918 byl vytvořen orgán Národní rada knížectví Těšínského (“Rada Narodowa dla Ksiestwa Cieszyńskiego,” dále jen RN). Tento orgán reprezentoval polskou politiku na Těšínsku a měl hájit zájmy polského obyvatelstva. RN byla uznána varšavskou vládou. Každá těšínská politická strana delegovala do RN své zástupce. Na 27. října 1918 naplánovala RN manifestaci v Těšíně, na které byla pronesena rezoluce, ve které Poláci jasně deklarovali příslušnost Těšínska k Polsku (viz Příloha 1).²¹ Prohlášení o příslušnosti Těšínska k Polsku byla poté pronesena ještě několikrát. Česká strana ustanovila dne 29. října 1918 prozatimní Národní výbor pro Slezsko v Opavě a okresní Národní výbory v Polské Ostravě, Orlové a Frýdku. Reakcí na snahu o převzetí moci na Těšínsku polskou Národní radou bylo vytvoření českého Zemského národního výboru (dále jen ZNV) pro Slezsko v Polské Ostravě 30. října 1918, který ale nebyl uznán Národním výborem v Praze. ZNV vydal provolání, které obsahovalo ustanovení, že se ujal vlády nad celým Slezskem.²² Oba orgány, jak Národní rada knížectví Těšínského, tak Zemský národní výbor pro Slezsko si činily nárok na celé území Těšínska. Fakticky ale každý z těchto orgánů spravoval jen část území.

Aby nedošlo k dalším problémům kvůli radikalizaci obyvatelstva na Těšínsku, došlo 5. listopadu 1918 k uzavření dohody mezi polským RN a českým ZNV. Dohodou si tyto orgány rozdělily moc na Těšínsku, než dojde k rozhodnutí o osudu Těšínska povolanými politickými představiteli. Frýdecký okres a české obce na Fryštátsku měl spravovat ZNV, ostatní území, tj. okres bílský, těšínský a polské obce na Fryštátsku měl spravovat RN.²³

*“Napětí všeobecně rostlo. Rada Narodowa začala interpretovat dohodu z 5. listopadu tak, že opatření správních orgánů - RN i ZNV - mají trvalý charakter, že jen vymezení demarkační čáry je provizóriem.”*²⁴ ZNV na to reagovala tak, že žádala

21 Srov. NOWAK, K. Poláci přebírají moc, Národní rada knížectví Těšínského. In NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 26-28.

22 Srov. GAWRECKI, D. *Studie o Těšínsku*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999, s. 26-27.

23 Srov. GAWRECKI, D. *Ślask Cieszyński w okresie międzywojennym (1918-1938)*. In VALENTA, J. a kol. *Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrava: Wydawnictwo Advertis, 1992, s.80.

24 GAWRECKI, D. *Studie o Těšínsku*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999, s. 31.

československou vládu, aby obsadila pomocí dohodového vojska celou spornou oblast. Situace na Těšínsku se ještě přiostrčila, když byly v Polsku vyhlášeny volby do Sejmu. Tyto volby se měly totiž konat i na území Těšínska a českou stranou byly vnímány jako zásah do svrchovanosti českého státu.

Zástupci Československa se rozhodli, že nedovolí aby na území Těšínska tyto volby proběhly. 23. ledna 1919 došlo k útoku československého vojska a během několika dní obsadilo toto vojsko pod velení pplk. Šnejdárka většinu území pod polskou správou. (Československé vojsko mělo výraznou početní převahu nad polským vojskem pod velením plk. Latinika). Boje trvaly až do 30. ledna 1919, kdy bylo uzavřeno dočasné příměří.²⁵

Spor o Těšínsko měl být vyřešen plebiscitem nebo arbitráží. Jednotlivé strany konfliktu se nemohly dlouho dohodnout, kterou variantu zvolí. Předsedové československé a polské delegace nakonec 10. července 1920 podepsali ve Spa souhlas s arbitráží. Spor o Těšínsko byl tedy řešen od 19. června 1920 na Velvyslanecké konferenci v Paříži. Rozhodnutí padlo 28. června 1920. *“Polsku připadá pouze bilský okres, těšínský k řece Olze, několik obcí fryštátského okresu (1009 km², 43,8 % území). Československo získává celý Ostravsko-karvinský revír, železárny v Třinci a celý úsek Košicko-bohumínské dráhy (1273 km², 56,2 %). V československé části zůstalo na 150 000 Poláků a v obcích, které chtělo Polsko připojit žilo více než 70 % obyvatel polské národnosti.”*²⁶ (Viz obr. 3)

---

25 Více ke sporu o Těšínsko: Srov. GAWRECKI, D. *Studie o Těšínsku*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999, s.34-63 nebo KUBÍK, L. *Těšínský konflikt*. Olomouc: Votobia, 2001 s.5-133.

26 NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 149.

Obrázek 3. Historické hranice Těšínska a hranice z roku 1920 a 1938 ²⁷

2.3.2 Meziválečné období

Podle sčítání lidu z roku 1921 žilo v Československé republice 109 000 Poláků, kteří byli soustředěni především v oblasti Těšínska a Ostravska. Ve skutečnosti však zde žilo Poláků mnohem více. Nesrovnalosti mezi počtem Poláků podle sčítání lidu a jejich skutečným počtem byly dány například tím, že mnoho Poláků odmítalo přijmout československé občanství na protest proti rozdělení Těšínska.²⁸ Některé zdroje uvádějí, že v ČSR žilo nejméně 130 000 Poláků.

Sčítání lidu z roku 1930 zjistilo, že v ČSR žilo asi 100 000 Poláků. Tito se nacházeli hlavně v okresech Český Těšín, Fryšták a Frýdek. Různí autoři odhadují reálný počet Poláků v ČSR v rozmezí od 150 000 do 250 000. Tento rozdíl je dán opět tím, že zde žilo mnoho Poláků s polskou státní příslušností a také tím, že při tomto sčítání lidu bylo možno přihlásit se k několika druhům slezské národnosti.²⁹

27 Zaolzie mapa [online].[2007-10-02].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Zaolzie_mapa.jpg >

28 Z dokumentu vypacovaném na Pařížské konferenci v roce 1920 vyplynulo, že státní občanství ČSR automaticky připadlo všem, kteří žili na území, které získala ČSR, před 1. lednem 1908. Ti, kteří takto získali občanství, se mohli do jednoho roku rozhodnout, zda ho nechťejí změnit. Ti, kteří se rozhodli, že chtějí změnit občanství na polské, se měli vystěhovat.

29 Srov. BORAK, M. Z historie Poláků v České republice. In SOKOLOVÁ, G. a kol. *Češi, Slováci a Poláci na*

Po rozdělení Těšínska byly vztahy mezi Čechy a Poláky chladné až napjaté. 23. dubna 1925 byla mezi ČSR a Polskem uzavřena dohoda o menšinových záležitostech. Upravovala například to, že menšinové školy mají právo na polské učitele a učebnice. Za protiprávní označovala nátlak na rodiče, aby posílali děti do škol s jiným vyučovacím jazykem, než s tím, který je jejich mateřský, a další.³⁰ Národnostní politika ČSR k menšinám byla vstřícná a poskytovala menšinám značná práva. Její výkon byl však dán do ruk nižších státních instancí, které ne vždy jednaly citlivě a snažily se o urychlení asimilace Poláků. Dan Gawrecki vyjmenovává konkrétní výhrady Poláků proti národnostní politice na Těšínsku. Jsou to například tyto:

- nesouhlas se způsobem provádění sčítání lidu (například výše zmíněná kategorie Slezanů)
- nesouhlas s preferováním občanů české národnosti při přijímání do zaměstnání
- nesouhlas s tlakem aby byly polské děti zapisovány do českých škol
- malé zastoupení Poláků ve státní správě a úřadech
- stížnosti na konfiskaci periodik, na opatření proti polským spolkům (zejména od 30.let)

I přesto můžeme říci, že se polská národnostní menšina na Těšínsku všestranně rozvíjela. K silným organizacím působícím na Těšínsku patřila např. Matice školská, Polští harceři (obdoba skautů), polský Sokol, turistické sdružení Slezské Beskydy a další. Vycházelo zde 20 polských časopisů, rozvíjely se četné polské čítárny, pěvecké soubory a další. Politicky byli Poláci na Těšínsku reprezentováni těmito stranami: Svazem slezských katolíků, agrární Lidovou stranou, Polskou socialistickou dělnickou stranou a polskými komunisty, kteří byli součástí Komunistické strany Československa.

2.3.3 Druhá světová válka a Těšínsko

V polovině 30. let 20. století se vztahy mezi ČSR a Polskem zhoršily. V roce 1934 podepsalo Polsko s Německem smlouvu o neútočení. *“Ihned poté zaujala polská vláda ostrý protičeský kurs - na pokyny polského ministerstva zahraničí se konaly manifestace u 15. výročí vojenských akcí na Těšínsku, 15 % československých občanů žijících v Polsku bylo vypovězeno ze země, v polských médiích se o Těšínsku začalo mluvit*

Těšínsku a jejich vzájemné vztahy. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, s. 22-23.

30 Srov. KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online].[2000].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://polskamensina.3nec.cz/2.htm>>.

jako o polském území, o utlačovaných polských občanech, teroru československých úřadů apod.”³¹ V roce 1938 byl vytvořen Svaz Poláků v Československu (“Związek Polaków w Czechosłowacji”), který vystoupil s požadavkem autonomie Poláků. Československá vláda byla ochotna učinit vůči Polákům určité ústupky, které ale byly pro polskou stranu nedostačující. Československá vláda nakonec kapitulovala a začátkem října 1938 přenechala okresy Fryštát, Český Těšín a několik obcí z Frýdeckého okresu Polsku. Celé toto území bylo připojeno ke Katowickému vojvodství.

Po záboru Těšínska byly zavírány české školy a spolky, byly zakázány české bohoslužby. Došlo také k masovému odlivu českého obyvatelstva, který měl jak charakter dobrovolného odchodu, tak charakter násilného vyhánění. Z území připojeného Těšínska odešlo nebo bylo vysídlených na 30 000 Čechů.³² Polský zábor Těšínska však netrval dlouho, protože již v září 1939 bylo Těšínsko přičleněno přímo k Německé říši a byl zahájen proces rychlé germanizace a perzekuce místního slovanského obyvatelstva.

V roce 1939 provedla nacistická správa sčítání lidu. V něm umožnila lidem přihlásit se k slezské národnosti, která byla sice méněcennější než národnost německá, ale zároveň na tom byla lépe než ostatní slovanské národnosti. Cílem tohoto sčítání lidu bylo rozdělit obyvatelstvo Těšínska a umožnit jeho germanizaci.

Samozřejmě i v oblasti Těšínska se projevila nacistická perzekuce. *“Nejvíce postiženi byli právě Poláci, neboť byli zbaveni majetku, museli ze svých platů a mezd odvádět dodatečné daně, byli omezováni v řadě základních občanských práv, vysídlováni, trestáni podle zostřeného zákonodárství pro Poláky a Židy a vystaveni nebezpečí přímé fyzické likvidace.”*³³ Postavení Čechů bylo o něco lepší, ale ani u nich nemůžeme mluvit o svobodě a naplňování základních lidských práv. V této situaci bylo pochopitelné, že mnoho obyvatel podepisovalo tzv. “volkslisty”³⁴, což byly úřední spisy obyvatel německé národnosti na územích přičleněných k Říši. Podle údajů z října 1943 zůstalo v okrese Těšín a Fryštát jen asi 11 % Poláků a 17 % Čechů. Ostatní byli zapsáni na německé volkslisty.³⁵

31 KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online].[2000].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://polskamensina.3nec.cz/2.htm>>.

32 Srov. BORAK, M. Slask Cieszyński w latach 1938-1945. In VALENTA, J. a kol. *Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrava: Wydawnictwo Advertis, 1992, s.102.

33 BORAK, M. Z historie Poláků v České republice. In SOKOLOVÁ, G. a kol. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, s. 27.

34 Volkslisty se členily do čtyř kategorií - říšští Němci, lidé německého původu, lidé kteří se přihlásili k Německu a byli určeni na převýchovu a Němci, kteří politicky přešli k Polsku.

35 Srov. GRÖGER, F. CH. *Ślonzaci a volkslista* [online].[2005-06-17].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.bruntal.net/2005061604-slonzaci-a-volkslista>>.

Odboj Poláků na Těšínsku proti nacistické okupaci byl mnohem silnější než český odboj. Probíhal zde sice na místní úrovni, ale byl napojen na hlavní odbojové organizace v Polsku. Jednak proto je na straně Poláků více obětí nacistické perzekuce, než na straně Čechů, jednak také proto, že polská národnost stála kromě Židů a Romů podle říšských pravidel nejnižší. Celkem za války zahynulo asi 2 500 Poláků z Československa, z toho nejméně 2 000 Poláků z Těšínska. Okolo tisícovky polských mužů z Těšínska padlo v řadách německé armády.³⁶

2.4 Období 1945 až po současnost

Po osvobození Těšínska a ukončení druhé světové války se do popředí opět dostává spor o příslušnost Těšínska. Pokud by platil stav platný ode dne vypuknutí první světové války, bylo by Těšínsko součástí Polska. Situace se v prvních měsících po válce znovu vyhrotila a opět hrozil konflikt mezi Československem a Polskem o osud Těšínska.

K tomu ale nedošlo, protože se situace mezi Čechy a Poláky relativně uklidnila po podepsání smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci mezi ČSR a Polskem. Těšínsko zůstalo ČSR v hranicích jako před rokem 1938.

Situace Poláků na Těšínsku po skončení druhé světové války nebyla vůbec příznivá. Došlo k repatriaci obyvatel, kteří byli vyhoštěni po roce 1938, připravoval se odsun asi 6 000 Poláků, kteří přišli na Těšínsko v době polského záboru. K odsunu ale nedošlo. Příčinou četných sporů mezi Čechy a Poláky na Těšínsku se stal také požadavek obnovy polského národního školství. Obnova mnohých polských předválečných spolků nebyla povolována, dokonce nedošlo ani k navrácení polského majetku zabaveného německými okupanty.³⁷ Národností otázka se v Československu řídila modelem vycházejícím z Košického vládního programu. Ve vztahu k polské národnostní menšině prosazovala Komunistická strana (vítězná strana prvních poválečných voleb) poskytnutí všech občanských práv. Občanská práva byla později rozšířena o práva kulturní a o právo na školství ve vlastním jazyce.

Převzetí moci komunisty v únoru 1948 přineslo polské národnostní menšině pozitivní i negativní skutečnosti. Polské školy měly být otevřeny všude tam, kde pro ně byly

36 Srov. SIWEK, T. a kol. *Polská národnostní menšina v Československu 1945-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 2001, s.15.

37 Srov. BORAK, M. Z historie Poláků v České republice. In SOKOLOVÁ, G. a kol. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, s. 28.

podmínky, bylo vytvořeno československo-polské družstvo Jednota-Jedność, byla povolena činnost jednomu polskému spolku - Polskému kulturně osvětovému svazu (PZKO), bylo zahájeno vysílání polské sekce Českého rozhlasu, byla otevřena polská scéna Těšínského divadla a další. To vše však bylo uskutečněno na úkor svobody slova a politické svobody. Omezena byla také povolená organizace PZKO, které byl dán prostor pouze pro kulturní a zájmovou činnost. Pro tehdejší komunistickou vládu národnostní otázka neexistovala, protože byla podle nich vyřešena zavedením nového společenského zřízení.³⁸

Nejvýznamnějším kritikem “řešení polské národní otázky” se stal Pawel Ciešlar, tehdejší předseda okresního výboru KSČ v Českém Těšíně. Ciešlar poukazoval hlavně na to, že názor o automatickém vyřešení národnostní otázky je mylný a poškozuje polskou menšinu. V roce 1950 vypracoval materiál, který byl později označen jako “Ciešlarova platforma”³⁹ a předložil ho Krajskému výboru KSČ. Jeho platforma byla KSČ odsouzena a Ciešlar byl vyloučen ze strany. Odsouzením jeho platformy skončily snahy polské menšiny ovlivnit národnostní otázku na Těšínsku.⁴⁰

Podle sčítání lidu z roku 1950 v ČSR žilo 72 000 Poláků a podle dalšího sčítání z roku 1970 jejich počet klesl na 65 000. Tento pokles byl dán tím, že do oblasti Těšínska přicházelo mnoho obyvatel ČSR z vnitrozemí za prací. *“Dalším rušivým krokem byla likvidace Poláky hustě obydleného politického okresu Český Těšín při reformě státní správy v roce 1960 a jeho rozdělení k okresům Karviná a Frýdek s převahou českého obyvatelstva.”*⁴¹

I přes jisté politické oživení v 60. letech byla až do roku 1989 činnost polské národnostní menšiny v ČSR omezena a kontrolována orgány KSČ. Po roce 1989 začal zastupovat zájmy Poláků Kongres Poláků v Československu. Byly obnoveny nebo nově založeny různé spolky a organizace - např. Společnost polských učitelů, Matice školská, Polské harcerstvo a mnoho dalších. Postupně vznikala badatelská centra, která se zabývala polskou menšinou (např. badatelské centrum při Ostravské univerzitě). Zástupci polské

---

38 Srov. SIWEK, T. a kol. *Polská národnostní menšina v Československu 1945-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 2001, s. 47-52.

39 Vycházel z předpokladu, že obyvatelům Těšínska je třeba vrátit jeho původní polský charakter. Platforma obsahovala od vysloveně nere realizovatelných požadavků i požadavky zcela oprávněné. Cílem jeho vypracovaných opatření bylo vytvoření polské autonomní oblasti, která by zůstala nedělitelnou součástí ČSR.

40 Srov. SIWEK, T. a kol. *Polská národnostní menšina v Československu 1945-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 2001, s. 58-62.

41 BORAK, M. Z historie Poláků v České republice. In SOKOLOVÁ, G. a kol. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, s. 29.

menšiny se začali zapojovat do politické činnosti a někteří kandidáti polské národnosti se dostali i do parlamentu.⁴²

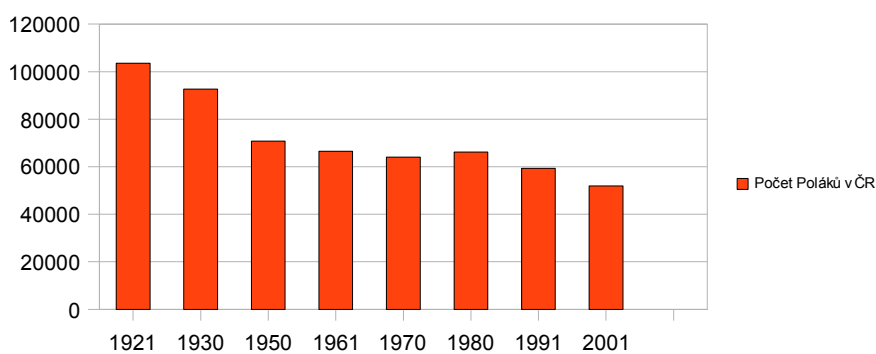
42 Srov. tamtéž, s.30-31.

3. DEMOGRAFIE POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY NA TĚŠÍNSKU

V této kapitole pojednávám o základních demografických charakteristikách polské národnostní menšiny na Těšínku např. o počtu obyvatel, o vývoji počtu obyvatel, o obcích s největším podílem polské národnostní menšiny a o dalších. Pro lepší uchopení tohoto tématu a pro porovnání zde uvádím i demografické charakteristiky polské národnostní menšiny v ČR.

Polská národnostní menšina patří k nejpočetnějším národnostním menšinám v České republice. V posledním sčítání lidu z roku 2001 se k polské národnosti přihlásilo téměř 52 000 osob. Podle odhadů Rady vlády pro národnostní menšiny je ale počet příslušníků polské národnostní menšiny vyšší - dosahuje až 70 000.⁴³ Počet příslušníků polské národnostní menšiny v ČR vykazuje klesající trend.

Podle sčítání lidu z roku 1921 se k polské národnosti přihlásilo 103 521 lidí. Podle posledního sčítání lidu z roku 2001 to bylo už jen 51 968 (viz graf 1). Tento pokles je způsoben jednak demografickými faktory, ale také migrací a hlavně asimilací. Část osob polského původu v ČR se navíc nachází na hranici mezi několika etniky, a je pro ni proto těžce identifikovatelné, ke které národnosti se má přihlásit.⁴⁴

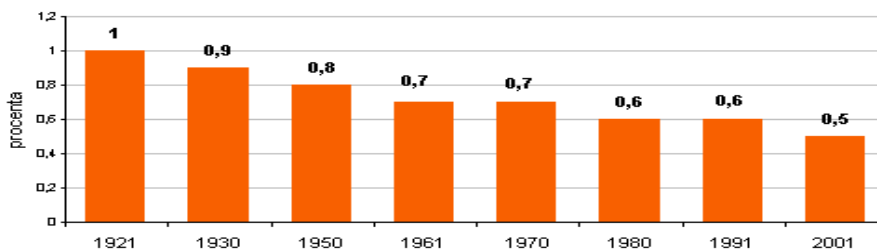
Graf 1. Vývoj počtu obyvatel ČR polské národnosti podle sčítání lidu v letech 1921-2001⁴⁵

43 Srov. Polská národnostní menšina [online]. [2006-04-07]. [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=16124>>.

44 Při sčítání lidu v průběhu let se měnila definice národnosti. V roce 1921 byla národnost definována jako kmenová příslušnost, jejímž hlavním známkem byl jazyk. Nepřipouštěl se zápis více národností. V roce 1930 se národnost zjišťovala podle mateřského jazyka. V letech 1950 a 1961 se při sčítání národností rozuměla příslušnost k národu, s jehož kulturním prostředím je osoba spjata a hlásí se k němu. V letech 1970, 1980 a 1991 byla národnost definována jako příslušnost k národu a každý měl právo zapsat národnost podle svého přesvědčení. Navíc rok 1991 umožňoval jakýkoliv zápis národnosti bez omezení. Toto sčítání také umožnilo zapsat si národnost moravskou nebo slezskou, což se také odrazilo na počtu Poláků v ČR.

45 Srov. Obyvatelstvo podle národnosti podle výsledků sčítání lidu 1921 - 2001 [online]. [2008]. [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW:

Podíl obyvatel ČR polské národnosti z celkového počtu obyvatel je v podstatě nevýznamný (viz graf 2).

Graf 2. Graf podílu polské národnosti na počtu obyvatel ČR v období 1921 - 2001 v %

Na druhou stranu velmi významný je podíl těchto obyvatel v Moravskoslezském kraji. Je to dáno tím, že je polská národnostní menšina územně nejkompaktnější ze všech menšin v ČR, protože okolo 70 % z celkového počtu příslušníků polské národnostní menšiny žije na Těšínsku (viz tabulka 1)⁴⁶. Samozřejmě i v Moravskoslezském kraji můžeme sledovat pokles obyvatelstva polské národnosti. Trvalejší a rychlejší pokles je oproti okresu Frýdek-Místek patrný v Karvinském okrese. Může to být dáno tím, že Poláci ve frýdecko-místeckém okrese bydlí častěji ve venkovských obcích, kde je osídlení kompaktnější a trvalejší, než v okrese Karviná (viz tabulka 2).⁴⁷

Počet obyvatel České republiky polské národnosti v roce 1991		
	Počet obyvatel celkem	Počet obyvatel polské národnosti
Česká republika	10 302 215	59 382
severní Morava	1 980 792	47 539
Těšínsko	368 356	43 479

Tabulka 1. Počet obyvatel ČR polské národnosti v roce 1991

<[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/24003E05E7/\\$File/4032080117.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/24003E05E7/$File/4032080117.pdf)>.

46 Srov. KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online]. [2000]. [cit. 2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://polskamensina.3nec.cz/3.htm>>.

47 Srov. SOKOLOVÁ, G. a kol. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, s. 45.

Rok	Okres Frýdek- Místek	Okres Karviná
1950	21 962	37586
1961	23466	35745
1970	23666	32739
1980	22873	29272
1991	20707	23780
2001	18077	19040

Tabulka 2. Počet Poláků v okresech Frýdek-
Místek a Karviná v letech 1950-2001

Největší procentuální zastoupení obyvatel polské národnosti menšiny z celkového počtu obyvatel je v obcích v okrese Frýdek-Místek a v okrese Karviná. V okrese Frýdek-Místek se nachází 24 obcí, kde podíl obyvatel polské národnosti činí více než 10 % z celkového počtu obyvatel a v okrese Karviná je takových obcí 7 (viz tabulka 3).

Obec	Celkem obyvatel	Celkem obyvatel polské národnosti	%
Hrádek	1 682	818	48,6
Milíkov	1 253	600	47,9
Bystřice n/O.	4 856	1 683	34,7
Nýdek	1 907	588	30,8
Albrechtice	3 903	1 124	28,8
Horní Suchá	4 316	1 228	28,5
Jablunkov	10 413	2 549	24,5
Třinec	45 189	10 094	22,3
Mosty u Jablunkova	3 975	820	20,6
Český Těšín	28 737	5 014	17,4

Tabulka 3. *Obce s největším zastoupením polské národnostní menšiny v ČR podle sčítání lidu z roku 1991*⁴⁸

Prognózy dalšího demografického vývoje polské národnostní menšiny v ČR jsou spíše pesimistické. Předpokládá se, že v roce 2020 bude v ČR žít asi 27 - 29 000 Poláků, okolo roku 2030 to pravděpodobně bude 20 - 23 000. Tento předpokládaný úbytek má několik příčin - přirozený úbytek obyvatelstva, asimilaci a migraci.⁴⁹

48 Srov. KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online].[2000].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <http://polskamensina.3nec.cz/3.htm>.

49 Srov. SIWEK, T. *Statystyczne i niestatystyczne Polacy w Republice Czeskiej* [online].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko93.

4. SPOLEČENSKÝ A KULTURNÍ ŽIVOT POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Polská národnostní menšina v České republice a zejména na Těšínsku žije velmi bohatým kulturním a společenským životem. V této kapitole popisují vybrané organizace a činnosti polské národnostní menšiny v ČR.

4.1 Významné organizace

4.1.1 Kongres Poláků v České republice (“Kongres Polaków v Republice Czeskiej”)

Kongres Poláků zahájil svou činnost v březnu 1990. V prvních letech své existence se tato organizace jmenovala Rada Poláků, později byla přejmenována na Kongres Poláků v ČR. Kongres se stará o rozvoj zájmů polské národnostní menšiny. Činnost této organizace je postavena na dvou hlavních cílech. Prvním cílem je reprezentace polské národnostní menšiny a její zastupování vůči majoritě a orgánům státní správy a samosprávy. Druhým je koordinace činnosti polských organizací v ČR. V současné době Kongres zastřešuje 28 polských organizací. Mimo to vydává noviny *Głos Ludu*, knihy polských autorů píšících v Čechách a pořádá různé kulturní akce.⁵⁰ V roce 1993 vytvořil Dokumentační centrum Kongresu Poláků v ČR (“Ośrodek dokumentacyjny Kongresu Polaków v RC”) jehož cílem je shromažďovat a popularizovat dokumenty týkající se života polské národnostní menšiny v ČR. Kongres nepůsobí jen v ČR, ale i na mezinárodním poli. Mezi významné aktivity Kongresu z poslední doby patří například:⁵¹

- Projekt “Společné prameny - Wspólne źródła”

Projekt byl zaměřen na rozvoj regionálního vzdělávání a na podporu historického bádání o Těšínském Slezsku. V rámci projektu proběhlo několik výstav a také konference, které se zúčastnili doc. PhDr. Mečislav Borák, CSc. nebo Prof. Jaromír Kubíček.

- Takoví jsme - “Tacy jesteśmy”

Čtenářská a divácká anketa o nejzajímavější kulturní počiny polské národnostní menšiny.

50 Srov. *Kongres Polaków v RC* [online]. [cit.2009-04-01]. Dostupný z WWW:<<http://www.polonica.cz/>>

51 Srov. tamtéž

- XX. wiek na Zaolziu

Projekt je zaměřený na historii polsko-českých vztahů na Těšínském Slezsku. Hlavním cílem projektu je sblížení Čechů a Poláků prostřednictvím dialogu o společné minulosti. V rámci projektu byla vydána českopolská publikace “Zaolzie. Polsko-czeski spór o Śląsk Cieszyński.”

- a mnohé další

Výkoným orgánem je devítičlenná Rada Kongresu Poláků, jejíž předsedou je v současnosti Dr. Jozef Szymeczek. V minulosti byli předsedy tito Poláci - Tadeusz Wantula, Bogusław Chwajol, Danuta Branna, Jerzy Jura a Wawrzyniec Fojcik. Kongres sídlí v Českém Těšíně.⁵²

4.1.2 Polský kulturně-osvětový svaz v České republice (“Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Republice Czeskiej, PZKO”)

Toto občanské sdružení, které působí v ČR už více než 60 let, patří k největším spolkům polské národnostní menšiny na Těšínsku. PZKO se snaží zachovávat polskou kulturu a tradice a zaměřuje se také na šíření osvěty v polském jazyce.

Spolek PZKO vznikl již v roce 1947 v okrese Český Těšín a Fryštát. Ve Fryštátě se stal předsedou PZKO Jan Pribula, v Českém Těšíně Paweł Trombik. První sjezd PZKO proběhl v roce 1948. V průběhu let vyvstala potřeba sjednotit oba okresní spolky a vytvořit jednotnou organizaci PZKO. K tomu došlo v roce 1950. Nejvyšším orgánem se stal krajský sjezd. V letech 1950 - 1989 se těchto sjezdů konalo 15, všechny proběhly v Českém Těšíně. V období totality bylo PZKO jednou z mála povolených organizací. Jeho činnost však byla omezena pouze na kulturní a zájmové aktivity polské národnostní menšiny. Po roce 1989 se změnila organizační struktura této organizace.⁵³

Činnost PZKO je postavena na organizování polského společenského života v ČR v oblasti sportu, hudby, tance, amatérského divadla a různých regionálních aktivit. V současné době má PZKO okolo 12 000 členů, kteří platí členské příspěvky (v evidenci je vedeno okolo 15 000 členů). PZKO má 45 místních organizací, které realizují vlastní projekty. Sdružuje pěvecké sbory (Sbor Gorol, Zgoda, Zaolzie, ...), taneční a hudební spolky

52 Srov. KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online].[2000].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <http://polskamensina.3nec.cz/4.htm>.

53 Srov. tamtéž.

(Andrusi, Bystrzyca, Olza ...) a divadelní spolky. Kromě toho provozuje půjčovnu kostýmů, pořádá různá školení a přednášky, vydává měsíčník "Zwrót", provozuje archiv. Mezi nejdůležitější akce této organizace patří Festivaly PZKO (Krajské slavnosti PZKO) a Svátek horalů v Jablunkově (Swieto Gorolski).⁵⁴

4.1.3 Další organizace⁵⁵

- **Matice školská**
Znovu obnovila svou činnost v roce 1991 a navázala na svou bohatou předválečnou tradici. Hlavním cílem této organizace je podpora polských škol a mateřských školek.
- **Sdružení polské mládeže**
Tato organizace vznikla již v roce 1947, ale v době totality nemohla vykonávat svou činnost. Znovu obnovena byla v roce 1990. Organizuje sportovní a kulturní akce.
- **Polské skautstvo v ČR ("Polske harcerstwo w RC")**
Tato organizace působila již před válkou, ale v době totality byla také zakázána a svou činnost obnovila v roce 1990. Dnes se zaměřuje na sportovní, kulturní a výchovnou činnost mládeže. Vydává dvoutýdenník "Nasza Gazetka".
- **Fundacja Zaolzie**
Vznikla v roce 1990. Cílem této organizace je udržovat kontakt s rodáky ze Zaolzí po celém světě. Vydává občasník "Glos Zaolzia". Z výnosů ze svých kulturních akcí podpořila například polské gymnázium v Českém Těšíně.
- **Polské turistické a sportovní sdružení "Beskid Ślaski" v ČR**
Organizace obnovila svou činnost v roce 1991. Propaguje aktivní sport a turistiku.
- **Polské medické sdružení**
Sdružuje polské lékaře na Těšínsku. Spoluorganizovalo první Kongres polských lékařů ve střední a východní Evropě.
- **Sdružení polských učitelů**
Je to profesní organizace, která sdružuje učitele polských škol na Těšínsku. Spolupracuje s českým i polským ministerstvem školství, podílí se např. na přípravě učebnic pro polské školy v ČR.

54 Srov. *O PZKO* [online]. [cit.2009-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.pzko.cz/index.php/O-PZKO/>>

55 Srov. KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online]. [2000]. [cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://polskamensina.3nec.cz/4.htm>>.

- Sdružení polských důchodců

Organizace vznikla v roce 1992 a zaměřuje se hlavně na osvětovou a poradenskou činnost.

4.2 Vydavatelská činnost

První místní časopis v polském jazyce na území Těšínska začal vycházet v roce 1848 pod názvem “Tygodnik Cieszyński”. Jeho vydavatelem byl Ludvik Klucki. Původně měl tento časopis všeslovanský ráz, postupem doby byl nahrazen propolskou orientací. Tento časopis vycházel až do roku 1939.

V období první světové války a zejména v období konfliktu o Těšínsko se tisk stal agitačním prostředkem. V této době vycházely například tyto noviny - “Robotnik Ślaski” (prezentoval levicové politické postoje), “Glos Robotniczy” (komunisticky orientovaný) a nebo “Ślajak” (protipolsky orientovaný). Po rozdělení Těšínska si polská komunita uvědomovala, že tisk je důležitým prvkem rozvoje komunity a proto všemi možnými prostředky podporovala vydávání časopisů a novin. Po připojení Těšínska k Polsku v roce 1938 se situace polského tisku opět změnila. Místní tituly byly pohlceny národním tiskem a proto značně poklesl počet vydávaných novin a časopisů. Z periodik, které se udržely to byly například - “Dziennik Polski, Glos z Zaolzia nebo Robotnik Ślaski.” V období druhé světové války bylo vydávání polského tisku zastaveno.⁵⁶

*“V jazyce polském začal v červnu 1945 vycházet Glos Ludu a následně dětské časopisy Nasza szkola a Praca Szkolna, které zpočátku nahrazovaly školní učebnice. Na krátký čas se podařilo obnovit katolický týden W Obronie Prawdy a vznikl také nový kulturně literární časopis Szyndzioly.”*⁵⁷ Po únoru 1948 získal “Glos Ludu” na Těšínsku monopolní postavení, protože byl donucen vyjadřovat komunistické názory. V roce 1949 začala organizace PZKO vydávat kulturní měsíčník “Zwrót”, Mezi významné vydavatele a redaktory polského tisku na Těšínsku patřili například Henryk Jasiczek, Pawel Kubisz, Tadeusz Reger a další.⁵⁸

Do roku 1998 vyšlo na území Těšínska více než 400 titulů novin a časopisů, z nichž většina byla psána v jazyce polském. “Glos ludu” a “Zwrót” jsou periodika, která

⁵⁶ Srov. BRANNÁ, D., ZAHRADNIK, S. *Tisk na Těšínsku 1848-1998*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1998, s. 7

⁵⁷ Tamtéž, s. 14-15.

⁵⁸ Srov. ZAHRADNIK, S. Vydavatelská činnost a sdělovací prostředky. In KADLUBIEC, K. D. *Polská národní menšina na Těšínsku v ČR*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1997, s.121-144.

vycházejí dodnes. Kromě nich dnes vychází skautský dvoutýdeník “Nasza Gazetka” a další. Velmi důležité je pro polskou menšinu také vydávání knih. V letech 1925 - 1995 vydali Poláci v ČR na 1 500 publikací.

4.3 Divadelní aktivity⁵⁹

Mimo polských amatérských divadel působících v oblasti Těšínska je velmi významná polská scéna Těšínského divadla. Těšínské divadlo vzniklo v roce 1945, jeho polská scéna vznikla v roce 1951 díky iniciativě tehdejšího ředitele Těšínského divadla Josefa Zajíce, díky iniciativě ředitele divadla v Bielsko-Biale a PZKO.

Unikátní na Těšínském divadle je to, že zde pod jednou střechou působí umělecké soubory dvou národností - české a polské. Polská scéna je navíc jediným profesionálním divadlem, které působí mimo hranice Polska. Během 56 sezón připravila polská scéna Těšínského divadla okolo 400 premiér. Kromě Českého Těšína hraje polská scéna hlavně v různých městech Těšínska, ale i jinde po České republice a Polsku.⁶⁰

Důležitou roli v oblasti divadelnictví hraje také profesionální loutkové divadlo Bajka (“Teatr lalek Bajka”), které se soustředí hlavně na polské školy a školky.

4.4 Rozhlasové a televizní vysílání

V roce 1950 bylo zahájeno polské vysílání Československého rozhlasu Ostrava. Po roce 1989 sice ve vysílání nastaly určité komplikace, vysílá se ale nadále. Od pondělí do pátku vždy v 19 hodin je vysílán pořad “Kwadrans polských aktualit,” který je zaměřen na aktuální informace v polském jazyce. Mimo to je každou neděli vysílán pořad “Polská půlhodinka.”⁶¹ V oblasti Těšínska je také samozřejmě možné přijímat signál polských rádií a také polských televizí. V televizním vysílání dostává polská národnostní menšina prostor vždy v pátek na programu ČT 1, kde je vysíláno regionální zpravodajství v polském jazyce s českými titulky. Toto vysílání bylo zahájeno v roce 2003.⁶²

---

59 HUMLOVÁ, A. *Divadelní dění*. In KADLUBIEC, K. D. *Polská národní menšina na Těšínsku v ČR*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1997, s.246-258.

60 Srov. *Těšínské divadlo* [online].[2008].[cit. 2009-04-05]. Dostupné z WWW: <http://www.tdivadlo.cz/index_cz.php?body=historie>.

61 Srov. *Kwadrans polských aktualit*. [online].[2000-2009].[cit. 2009-04-06]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/ostrava/porady/_porad/266>.

62 Srov. Redakce zpravodajství TV Ostrava. [online].[1996-2009].[cit. 2009-04-05]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct/lide/redakcezpravodajstvi_ostrava/index.php>.

4.5 Vybrané kulturní a jiné akce

Horalský svátek - "Gorolski Swieto"

Myšlenka pořádat festival "Gorolski Świeto" vznikla již v roce 1947. Původní záměr byl prezentovat na tomto festivalu folklórní soubory z Jablunkovska. Dnes je záměrem festivalu nejen zachovávat tradice polské menšiny na Těšínsku, ale je to také *"zachování svébytných historických i novodobých kulturních tradic tohoto regionu a prohloubení přeshraniční spolupráce osob zabývajících se kulturou a folklorem."*⁶³ Tyto slavnosti probíhají vždy první srpnový víkend v Jablunkově. Součástí festivalového programu není jen prezentace folklórních souborů, ale i další doprovodné akce jako např. ukázky tradičních řemesel, sportovní akce, čtení poezie a další. Tato akce pomáhá k udržení dobrých vztahů mezi polskou národnostní menšinou a jinými národnostmi.⁶⁴

Dny studentské kultury

Jsou největší akcí, kterou pořádá polská mládež v ČR, obzvláště v regionu Karvinska a Frýdecko-Místeka. Hlavním cílem projektu je prezentace činnosti mládeže polské národnosti, ale v rámci interkulturního dialogu i české mládeže. Dny studentské kultury jsou zaměřeny na různorodou uměleckou činnost - od hudebních vystoupení amatérských kapel, přes filmové projekce, divadelní vystoupení, workshopy a výstavy. Dny studentské kultury mají navíc mezinárodní charakter, protože se jich zúčastňují studenti z Polska.

Festival PZKO

Tato kulturní akce je pořádána jednou za dva roky organizací PZKO. Představují se na ní folklórní, pěvecké, umělecké soubory, které jsou součástí PZKO.

4.7 Politická reprezentace polské národnostní menšiny

V souvislosti s vysokým stupněm národního uvědomění polské národnostní menšiny na Těšínsku zde existuje vhodný prostor pro existenci politické reprezentace, která je dnes buď sdružena v politické straně Coexistentia - Wspólnota - Soužití a nebo jsou polští

---

63 *Gorolski Swieto*. [online].[cit. 2009-04-07]. Dostupné z WWW:http://gorol.pzko.cz/ofestivalu_cz.html.

64 Srov. tamtéž.

kandidáti začlenění do kandidátek jiných stran.. V této kapitole popisují vývoj hnutí Coexistentia a jeho úspěchy a úspěchy polských kandidátů jiných stran. Musím zde také zdůraznit bohatou politickou historii polské národnostní menšiny v ČR.

4.7.1 Historie politické činnosti polské národnostní menšiny na Těšínsku

V období mezi světovými válkami měla polská národnostní menšina v ČR poměrně velké zastoupení v politických stranách. Především na polské dělnické obyvatelstvo se orientovala Polská socialistická dělnická strana, Polská lidová strana byla zaměřena na polské evangelické zemědělce. Velkou roli hrály v tomto období také “slezské” strany jako Svaz slezských katolíků nebo Slezská lidová strana. Polská menšina také disponovala bohatou spolkovou a zájmovou základnou.⁶⁵

Po druhé světové válce a zejména po roce 1948 došlo k drastickému zásahu do politického života nejenom polské národnostní menšiny, ale i celé společnosti. Jedinou povolenou organizací se stalo PZKO, které mělo zastupovat zájmy polské menšiny - jeho činnost ale byla omezena pouze na kulturní a zájmovou činnost. *“Na jedné straně komunistický režim formálně deklaroval ochranu zájmů polské menšiny, což se promítlo do zastoupení Poláků na různých úrovních (od nejnižších lokálních struktur národních výborů až po parlamentní úroveň,...). Na druhé straně se v praxi o nějakém respektování polských menšinových zájmů ze strany komunistického režimu příliš mluvit nedalo.”*⁶⁶

Po revoluci v roce 1989 došlo k polarizaci polské politické reprezentace. Na konci roku 1989 byla vytvořena polská sekce Občanského fóra, ve které byli zastoupeni ti, kteří prosazovali názor, že příslušníci polské národnostní menšiny *“...by se měli domáhat svých práv prostřednictvím politické angažovanosti, která by neměla mít primárně národnostní rozměr (z tehdejšího vedení polské sekce lze zmínit např. Mariana Sedlaczka, Tadeusze Wantulu, Jana Rusnoka, Janusze Klimszu).”*⁶⁷ Druhou skupinu tvořili ti, kteří prosazovali polské zájmy na radikálním základě (Stanislav Gawlik, Edwin Macura, Wladyslaw Niedoba). Zástupci této skupiny prosazovali úzkou spolupráci s ostatními národnostními menšinami v České republice. Jejich politika vyústila do zapojení se do politického hnutí Coexistentia-Soužití-Wspólnota.

65 Srov. NOWAK, K. Polskost a národní hnutí. In NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 10.

66 KOPEČEK, L. *Coexistentia-Soužití a politická reprezentace polské menšiny na Těšínsku*. [online]. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=169>>

67 Tamtéž.

4.7.2 Coexistentia-Soužití-Wspólnota

V roce 1990 byla v ČSR vytvořena polská odnož strany Coexistentia (celý název strany zní Coexistentia-Soužití-Spolužitie-Wspólnota-Együttélés-Zusammenleben-Spivzittja-Koegzystencja, dále jen COEX). Do rozpadu ČSR ale toto hnutí vyvíjelo jen malou aktivitu a v parlamentních volbách nemělo velký úspěch. Po rozdělení ČSR došlo také k rozdělení hnutí COEX a bylo zahájeno samostatné působení tohoto hnutí v obou nově vzniklých republikách. Aktivity hnutí COEX v 90. letech byly následující - účast na konferencích týkajících se národnostních menšin, účast na symbolických aktech, snaha ovlivňovat jednání úřadů ve věcech, které se týkaly polské národnostní menšiny. V 90. letech se hnutí pokoušelo uspět ve volbách (parlamentních, senátních, krajských, obecních), většinou ale volby skončily pro COEX ne moc příznivým výsledkem. Na konci 90. let hnutí COEX hrozilo pozastavení činnosti z důvodu neplnění povinností plynoucích ze zákona v souvislosti s hospodařením hnutí. Nejvyšší soud poté v roce 2001 pozastavil tomuto hnutí činnost. Dnes sklízí hnutí COEX úspěch hlavně v komunálních volbách.⁶⁸

Dle platných stanov hnutí COEX z roku 2005 se COEX orientuje na prosazování lidských práv a svobod a na podporu kulturní, jazykové a náboženské rozmanitosti. Základní politické cíle tohoto hnutí jsou například právo na používání vlastního jazyka v úředním styku, právo na vzdělávání v mateřském jazyce, právo na šíření informací ve svém jazyce, právo na rozvoj vlastních kulturních tradic a právo na zachování vlastních kulturních památek a další. Hnutí COEX má hlavně regionální (lokální) význam a můžeme říci, že má etnickou (menšinovou) orientaci.⁶⁹

4.7.3 Coexistentia, polští kandidáti a volby

Mimo hnutí COEX se do různých voleb zapojují také kandidáti polské národnostní menšiny na kandidátkách "klasických" politických stran. V komunálních volbách roku 2002 bylo do obecních zastupitelstev zvoleno 133 příslušníků polské národnostní menšiny, z toho jen 37 jich bylo z kandidátky hnutí COEX. Polští kandidáti byli silně zastoupeni ve stranách KDU-ČSL a KSČM. *"Tyto údaje demonstrují, že velká část politicky aktivních Poláků se (na komunální úrovni) angažuje mimo rámec Soužití. Dále*

68 Srov. KOPEČEK, L. *Coexistentia-Soužití a politická reprezentace polské menšiny na Těšínsku*. [online]. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=169>>

69 Srov. *Coexistentia*. [online]. [cit. 2009-04-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.coexistentia.cz/stanovy.html>>

*z nich nepřímo plyne, že v komunálních volbách je velká část Poláků ochotna volit české strany, respektive přesněji Poláky kandidující za české strany.*⁷⁰

Obec	Poláci v obci (v %)	Volební výsledek hnutí COEX (v %)
Hrádek ve Slezsku	42,80	57,44
Milíkov	41,10	47,70
Dolní Lomná	31,00	40,75
Smilovice	26,30	29,62
Vělopolí	18,90	28,00

Tabulka 4. *Výsledky komunálních voleb v okrese F-M z roku 2002, ve kterých byla strana COEX výrazně úspěšná v souvislosti s počtem Poláků v obci⁷¹*

Obec	Poláci v obci (v %)	Volební výsledek hnutí COEX (v %)
Košářska	38,60	29,70
Vendryně	35,20	27,39
Třanovice	21,10	13,40
Nýdek	26,50	12,80
Horní Lomná	28,40	18,27

Tabulka 5. *Výsledky komunálních voleb v okrese F-M z roku 2002, ve kterých byla strana COEX výrazně neúspěšná v souvislosti s počtem Poláků v obci⁷²*

Na krajské úrovni byli ve volbách v roce 2000 úspěšní Z. Wantula nebo M. Bielesz (oba US-DEU). Na republikové úrovni to byl ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2002 opět Marian Bielesz (US-DEU), který jako polský kandidát uspěl. Z uvedeného vyplývá, že u polské národnostní menšiny došlo, ve srovnání s meziválečnou dobou, k úpadku etnického hlasování.⁷³

4.6 Významné osobnosti polské národnostní menšiny na Těšínsku⁷⁴

Polská národnostní menšina má velké množství zástupců, kteří svými činnostmi přispívají k rozvoji národního uvědomění a k rozvoji jejich společenství.

70 KOPEČEK, L. *Coexistencia-Soužití a politická reprezentace polské menšiny na Těšínsku*. [online].[cit. 2009-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=169>>

71 Srov.KOPEČEK, L. *Coexistencia-Soužití a politická reprezentace polské menšiny na Těšínsku*. [online].[cit. 2009-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=169>>

72 Srov. tamtéž..

73 Srov. tamtéž.

74 Srov. *Infosystém Český Těšín*. [online].[cit. 2009-04-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.info.tesin.cz/>>

V následujících podkapitolách uvádím výčet vybraných osobností polské národnostní menšiny.

4.6.1 Významné osobnosti z minulosti

- Karol Kotula (1884 - 1968)
Biskup, vojenský kaplan, spisovatel. Zasloužil se o rozvoj polského školství a bylo mu za to uděleno vyznamenání Polonia Restituta.
- Pawel Kubisz (1907 - 1968)
Básník, prozaik, publicista, jeden z hlavních organizátorů polského kulturního života v ČR.
- Tadeusz Reger (1872 - 1938)
Lékař, novinář, publicista, polský národní činitel.
- Wladyslaw Niedoba (1914 - 1999)
Režisér, herec, umělecký šéf polské scény Těšínského divadla
- Franciszek Michejda (1848 - 1921)
Evangelický duchovní, rozvíjel společenskou a národní činnost. *“Jako duchovní všichni svou činnost zaměřil na národní uvědomění evangeliků na Těšínsku a jejich propojení s polským národním táborem.”⁷⁵*

4.6.2 Významné osobnosti současnosti

- Prof. Karol Daniel Kadlubiec (* 1937)
Je to literární historik, folklorista, editor. Zasloužil se o vytvoření samostatné katedry polonistiky při Ostravské univerzitě a o vytvoření Ústavu pro výzkum polského etnika v České republice.
- Tadeusz Wantula (* 1950)
Básník, publicista, politik. Věnoval se práci s mládeží, působil jako vysokoškolský učitel. Po revoluci v roce 1989 se angažoval v záležitostech polské národnostní menšiny v ČR. V letech 1990 - 1992 byl poslancem ČNR v Praze.
- Ing. Stanislaw Waszek (* 1959)
Grafik, ilustrátor a výtvarník.

---

⁷⁵ Infosystém Český Těšín. [online].[cit. 2009-04-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.info.tesin.cz/>>.

- Mgr. Leszek Wronka (* 1960)
Je to významný polský herec a skladatel.
- Eduard Pawlica (* 1956)
Publicista, kulturní a veřejný činitel.
- Daria Krygiel (* 1965)
Výtvarnice, věnuje se volné kresbě a dětské ilustraci.
- Janusz Klimsza (*1961)
Herec, divadelní režisér, scénarista, překladatel divadelních her.
- Kazimierz Jaworski (* 1960)
Spisovatel, novinář, fotograf.
- Mgr. Gertruda Chowanioková
Kulturní pracovnice, získala ocenění Osobnost roku 2008 za rozvoj česko-polských vztahů v oblasti kultury.
- Oswald Bugel (*1925)
Operní pěvec, katolický kněz.

5. POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ ŠKOLSTVÍ NA TĚŠÍNSKU

V této kapitole popisují základní historické fakta, která se týkají vývoje polského národního školství. I když má polské národní školství na Těšínsku staletou tradici, jeho historií se zabývám až od roku 1920, kdy byla v ČR uznána polská národnostní menšina. Zároveň se také v této kapitole zaměřuji na popis dnešního polského národního školství. Nevěnuji se zde problémům polského národního školství, protože ty jsem popsala v kapitole 7.

Vzdělávání menšin v mateřském jazyce v ČR zaručuje Listina základních práv a svobod a zákony, které se týkají školství. Polská menšina je jediná menšina v České republice, která má plně rozvinuto školství s polským jazykem vyučovacím. V současné době je specifickým Moravskoslezského kraje.

5.1 Historie polského národního školství na Těšínsku

Polské národnostní školství má na území Těšínska silné historické tradice. Období od roku 1920 do roku 1938 je charakteristické bojem za udržení polského národního školství na Těšínsku. Nejvýznamnější roli v procesu udržení polského národního školství sehrála bezpochyby polská Matice školská, která sjednotila příslušníky polské národnostní menšiny, kterým nebyl osud polského národnostního školství lhostejný. Z dalších organizací zde musím zmínit například Sdružení polských učitelů nebo Polský školský svazek na Moravě. Polské školy a mateřské školy tehdejší doby můžeme rozdělit do dvou okruhů - první jsou školy veřejné (obecní), druhé jsou školy soukromé. O většinu soukromých škol se starala polská Matice školská. V roce 1922 se díky zásluhám Sdružení polských učitelů začal vydávat časopis "Nasze Pisemko." Obsahem tohoto časopisu byly články, které se týkaly školních předmětů, ale také různé rébusy, hádanky a další.⁷⁶

Velkou změnu v polském národnostním školství přineslo připojení Těšínska k Polsku v roce 1938. Došlo mimo jiné k vytvoření nové sítě polských mateřských, základních a středních škol. V období druhé světové války došlo k zásadnímu obratu ve vývoji polského národnostního školství. Po přičlenění Těšínska přímo k Hitlerově Říši byly všechny školy, jak české tak i polské, zrušeny a výuka probíhala jen v německých

---

⁷⁶ Srov. MACURA, J. *Z dziejów szkolnictwa polskiego na zaolziu*. Český Těšín: Towarzystwo nauczycieli polskich, 1998, s. 61-82.

školách. Protože byli polští učitelé, stejně jako další členové polské inteligence, pro Říši nebezpeční, byli zatýkáni a jinými způsoby izolováni od společnosti.⁷⁷

Po skončení druhé světové války dali polští učitelé najevo, že je třeba znovu navázat na předválečné tradice polského národního školství. Bohužel vládní politika v této oblasti byla odlišná - došlo k tomu, že ve většině budov polských škol byly zřízeny školy české a v rámci nich byly vytvořeny pouze polské třídy. Po roce 1948 se situace polského školství opět změnila. V oblasti Těšínska došlo k otevření několika polských škol a mateřských školek a v dalších letech jejich počet vzrůstal. V 60. letech Ministerstvo školství zdůraznilo to, že každý obyvatel Československa má právo vzdělávat se ve svém mateřském jazyce. Podle toho jak početná národnostní menšina v určité oblasti žila, se otevíraly třídy a nebo školy s vlastním (menšinovým) vyučovacím jazykem. Při Okresním pedagogickém institutu byla vytvořena polská sekce, která napomáhala s tvorbou metodiky pro výuku v polských školách a také se zaměřovala na zdokonalování didakticko-výchovné činnosti.⁷⁸

5.2 Polské národnostní školství po roce 1989 až po současnost

V rámci společenské restrukturalizace došlo samozřejmě i ke změnám v národnostním školství. V roce 1991 byl uzavřen Okresní pedagogický institut v Olomouci a s ním i jeho pobočka v Ostravě, pod kterou spadal Kabinet pro polské školství. V tom stejném roce byly také zrušeny funkce polských inspektorů a na jejich místo nenastoupil nikdo jiný. Na konci roku 1991 byla v Českém Těšíně zřízena pobočka Školského úřadu v Karviné, která se měla zabývat specifiky národnostního školství.⁷⁹

Zástupci polské menšiny žádali vytvoření samostatného úřadu zabývajícího se národnostním školstvím, ale ten byl vytvořen až po několikaletých urgencích vládě. V roce 1995 bylo vytvořeno Pedagogické centrum pro polské národnostní školství, které funguje dodnes. Tato organizace se zabývá:⁸⁰

- metodickou a didaktickou pomocí školám s polským jazykem vyučovacím

77 Srov. MACURA, J. *Z dziejów szkolnictwa polskiego na zaolziu*. Český Těšín: Towarzystwo nauczycieli polskich, 1998, s. 86-88.

78 JASIŃSKI, Z. Wybrane problemy szkolnictwa polskiego na Zaolziu i Kresach Ostrawskich w latach 1920-2000. In: SZYMECZEK, J. *Polacy na Zaolziu, Poláci na Těšínsku 1920 - 2000*. Český Těšín: Kongres Poláků v ČR, 2002, s.119 - 122.

79 JASIŃSKI, Z. Školství. In KADLUBIEC, K. D. *Polská národní menšina na Těšínsku v ČR*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1997, s.184 - 213.

80 *Pedagogické centrum Český Těšín*. [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.pctesin.cz/informacje.aspx>>

- školením polských pedagogů
- pořádáním olympiád a dalších soutěží pro děti a mládež
- česko-polskou spoluprací a spoluprací s Evropskou Unií

Dnes se na Těšínsku (především v okresech Frýdek-Místek a Karviná) nachází síť škol s polským jazykem vyučovacím - jedná se o 21 škol mateřských, 23 škol základních a jedno gymnázium (viz tabulka 6 a 7). Celkem tyto školy navštěvuje skoro 3 000 žáků a studentů.

Druh školy	Školní rok	Počet			Průměr na třídu
		škol	tříd	žáků	
MŠ	2006/2007	21	33	633	19,18
ZŠ		23	127	1 794	14,13
SŠ		1	16	439	27,44
CELKEM		45	176	2 866	16,28
MŠ	2007/2008	21	34	642	18,88
ZŠ		23	124	1733	13,98
SŠ		1	16	439	27,44
CELKEM		45	174	2 814	16,17

Tabulka 6. Školy s polským jazykem vyučovacím (stav k 30. 9 2006 a 2007)⁸¹

Druh školy	Školní rok	Počet			Průměr na třídu
		škol	tříd	žáků	
MŠ	2006/2007	3	2	42	21,00
SŠ		2	8	166	20,75
CELKEM		5	10	208	20,80
MŠ	2007/2008	3	3	43	14,33
SŠ		2	8	164	20,50
CELKEM		5	11	207	18,82

Tabulka 7. Školy s polským a českým jazykem vyučovacím (stav k 30. 9. 2006 a k 30. 9. 2007)⁸²

81 Srov. *Národnostní školství*. [online].[cit. 2009-04-07]. Dostupné z WWW: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/nme_0202.html>

82 Srov. tamtéž.

6. VYBRANÉ PROBLÉMY POLSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

V této kapitole popisují vybrané problémy polské národnostní menšiny v ČR jako je školství, dvojjazyčné nápisy, navrácení majetku a další. Vztahy mezi Českou republikou a Polskem dosud ovlivňují postavení polské národnostní menšiny v ČR, i když to není tak výrazné jako v minulosti. Případné problémy mezi Čechy a Poláky v ČR jsou v Polsku sledovány a stávají se předmětem diplomatických intervencí.

Mečislav Borák vychází z analýzy tisku a vyjmenovává některé základní problémy polské národnostní menšiny v ČR:⁸³

- nutnost objektivnějšího hodnocení minulosti česko-polských vztahů
- úprava zákonných norem v ČR tak, aby obsahovala garanci práv národnostních menšin v ČR jako např. garanci dvojjazyčnosti, menšinového školství a kultury
- zabezpečování polského národního školství
- odmítání navrácení majetku zabaveného Němci za 2. světové války
- dotační politika
- protipolské zabarvení českých sdělovacích prostředků

6.1 Školství

Národnostní školství je upraveno tzv. školským zákonem (561/2004 Sb. v aktualizovaném znění). Tímto zákonem je příslušníkům národnostní menšiny zaručeno právo na vzdělávání v mateřském jazyce. Polské třídy a školy mohou vznikat v obcích, kde byl ustaven výbor pro národnostní menšiny a byly splněny další podmínky:

“(2) Třidu příslušného ročníku mateřské školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 8 dětí s příslušností k národnostní menšině, třídu základní školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 10 žáků s příslušností k národnostní menšině; mateřskou školu nebo základní školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 12 dětmi nebo žáky s příslušností k národnostní menšině v jedné třídě.”

“(3) Třidu příslušného ročníku střední školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 12 žáků s příslušností k národnostní

⁸³ Srov. BORÁK, M. Polská menšina v České republice. In: GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999, s. 126-127.

menšině;

střední školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 15 žáky s příslušností k národnostní menšině.”⁸⁴

Současným problémem polského národnostního školství je nedostatek dětí ve školách. Výzkumy týkající se polské národnostní menšiny od r. 1967, které analyzovala G. Sokolová, říkají, že od r. 1967 klesal *“relativní podíl osob posílajících děti do polských škol a také rostlo přání posílat děti do škol českých”*⁸⁵

Představitelé polské národnostní menšiny vnímají jako kritickou situaci zejména v následujících oblastech:⁸⁶

- Nevyhovující limity pro průměrnou naplněnost tříd ve školách s polským jazykem vyučovacím.
Pokles počtu žáků v polských školách znamená to, že tyto školy poté musí žádat MŠMT o udělení výjimky o minimálním počtu žáků ve třídách.
- Nepřehledná pravidla ve financování těchto škol v obcích.
Obce jako zřizovatelé těchto škol jsou jen málo vstřícné k požadavkům polské národnostní menšiny. Školy s polským jazykem vyučovacím pro ně znamenají zvýšené náklady, kvůli malému počtu dětí ve třídách.
- Absence dlouhodobé koncepce rozvoje polského národního školství
- Nejasné kompetence a zodpovědnost za polské školství ve státní správě.

6.2 Dvojjazyčnost

Podpisem Evropské charty regionálních a menšinových jazyků, která vstoupila v ČR v platnost v roce 2007, se ČR zavázala vzhledem k polské národnostní menšině chránit polštinu v oblastech veřejné správy, vzdělávání, soudních orgánů, hromadných sdělovacích prostředků, kulturní činnosti, hospodářského a sociálního života. V praxi se tento závazek realizuje hlavně formou tzv. dvojjazyčných nápisů a užíváním polštiny v úředním styku. V moravskoslezském kraji se povinnosti plynoucí z Evropské charty týkají 31 obcí.

84 Zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online].[cit. 2009-04-11]. Dostupné z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s122&q122=all>>.

85 SOKOLOVÁ, G. Problematika polské menšiny v ČR a slovenské menšiny v ČR z perspektivy sociologických výzkumů. In: GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999, s. 129.

86 Srov. Informace o některých problémech vybraných národnostních menšin. [online].[2003].[cit. 2009-04-11]. <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=3778#content>>

Zavádění dvojjazyčných nápisů je realizováno zákonem 128/2000 Sb. o obcích: *"V obci obývané příslušníky národnostních menšin se název obce, jejích částí, ulic a jiných veřejných prostranství a označení budov státních orgánů a územních samosprávných celků uvádějí též v jazyce národnostní menšiny, jestliže se podle posledního sčítání lidu hlásilo k této národnosti alespoň 10 % občanů obce, pokud o to požádají zástupci příslušné národnostní menšiny prostřednictvím výboru pro národnostní menšiny a pokud ten svým usnesením návrh doporučí."*⁸⁷ Na zavádění dvojjazyčných nápisů jsou poskytovány neinvestiční dotace. Užívání menšinového jazyka v úředním styku je zakotveno v Listině základních práv a svobod.

Problémem je jednak postoj veřejnosti k zavádění dvojjazyčných nápisů, který není vždy pozitivní, častěji je spíše rezervovaný až negativní.⁸⁸ Dalším problémem jsou také občasná zdlouhavá jednání mezi výborem pro národnostní menšiny a zastupiteli obce o zavedení dvojjazyčných nápisů. První obcí, která zavedla dvojjazyčné nápisy byla Chotěbuz u Českého Těšína.

6.3 Dotační politika

V roce 2007 se změnila právní úprava poskytování dotací na činnost národnostním menšinám. Dnes nedostává polská menšina finance na činnost automaticky, ale musí o ně každý rok žádat prostřednictvím grantů, což s sebou přináší nejistotu. Přiznání dotace totiž není zaručeno.⁸⁹ Toto poškozují hlavně dlouhodobé projekty, které nepřiznáním dotace mohou ze dne na den skončit.

6.4 Navrácení majetku

V roce 1939, když byla oblast Těšínska začleněna do Třetí říše, zabavovali nacisti majetek polských spolků a družstev. Československá vláda po válce tento majetek považovala za německý a odmítla ho vrátit příslušníkům polské národnostní menšiny. Odhad tohoto majetku činí podle historiků okolo 40 miliónů tehdejších předválečných

---

87 Zákon 128/2000 Sb. o obcích [online]. [cit. 2009-04-11]. Dostupné z WWW: <http://www.municipal.cz/predpisy/128_00.htm>.

88 Srov. Úřad vlády ČR. Zpráva o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2007. [online]. [2008]. [cit. 2009-04-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_definitivni_tiskarna_00_1.pdf>.

89 Srov. tamtéž.

korun a týká se asi 60 budov a pozemků. Restituce majetku je velmi problematická, protože některé budovy již neexistují, některé jsou v soukromém vlastnictví.⁹⁰

---

⁹⁰ Srov. LUPKOVÁ, I. *Szymeczek: oživilí jsme vracení majetku*. [online]. [2005-05-03]. [cit. 2009-04-11]. Dostupné z WWW:http://www.trinec.cz/clanek/szymeczek-ozivili-jsme-vraceni-majetku/#Scene_1

ZÁVĚR

Polská národnostní menšina žije na území Těšínského Slezska již od nepaměti. V průběhu let odolala asimilačním tlakům většinové společnosti a stále se snaží nejen zachovávat, ale i dále rozvíjet svou kulturu a prezentovat ji veřejnosti. Ať už formou různých festivalů a kulturních aktivit, tak také vydáváním publikací a dalšími činnostmi. Její aktivity jsou navíc otevřeny každému, kdo se o ně zajímá a napomáhají tak sbližování polské menšiny s většinovým obyvatelstvem. Například členství v PZKO není podmíněno příslušností k polské národnostní menšině, ale tato organizace je otevřena všem, kdo mají zájem zachovávat polskou kulturu.

Velmi oceňuji snahu polské národnostní menšiny prosazovat svá menšinová práva vycházející z Listiny základních práv a svobod, Evropské charty menšinových a regionálních jazyků, Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin a dalších. Jako problematické se mi jeví to, že práva plynoucí z těchto dokumentů by měla mít polská národnostní menšina zajištěna automaticky, a ne o ně bojovat.

Má práce může posloužit jako studijní materiál nejenom lidem, kteří se o tuto problematiku zajímají, ale i široké veřejnosti obzvláště na Těšínsku, která z mého pohledu nemá mnoho informací o životě polské národnostní menšiny, i když se s ní setkává v každodenním životě. Lepší informovaností majority se totiž dle mého názoru může dosáhnout odstranění některých negativních stereotypů o polské národnostní menšině což povede k lepšímu soužití majority s menšinou.

SEZNAM BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

BRANNÁ, D., ZAHRADNIK, S. *Tisk na Těšínsku 1848-1998*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1998, s. 32.

GAWRECKI, D. *Studie o Těšínsku*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999, s. 403

Informace o některých problémech vybraných národnostních menšin. [online].[2003].[cit. 2009-04-11]. <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=3778#content>>

KADLUBIEC, K. D. *Polská národní menšina na Těšínsku v ČR*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1997, s.380.

KOPEČEK, L. *Coexistentia-Soužití a politická reprezentace polské menšiny na Těšínsku*. [online].[cit. 2009-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=169>>.

KUBÍK, L. *Těšínský konflikt*. Olomouc: Votobia, 2001 s. 133.

KURZOK, A. *Polská menšina na Těšínsku* [online].[2000].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://polskamensina.3nec.cz/2.htm>>.

MACURA, J. *Z dziejów szkolnictwa polskiego na zaolziu*. Český Těšín: Towarzystwo nauczycieli polskich, 1998, s. 448

NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s.152.

SIWEK, T. a kol. *Polská národnostní menšina v Československu 1945-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 2001, s. 115.

SOKOLOVÁ, G. a kol. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, s. 191

SZYMECZEK, J. *Polacy na Zaolziu, Poláci na Těšínsku 1920 - 2000*. Český Těšín: Kongres Poláků v ČR, 2002, s. 175

VALENTA, J. a kol. *Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrava: Wydawnictwo Advertis, 1992, s. 261

LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE

Coexistentia. [online]. [cit. 2009-04-09]. Dostupné z WWW:

<<http://www.coexistentia.cz/stanovy.html>. >

GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999, s. 129.

Gorolski Swieto. [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupné z

WWW: http://gorol.pzko.cz/ofestivalu_cz.html.

GRÖGER, F. CH. *Šlonzaci a volkslista* [online]. [2005-06-17]. [cit. 2009-03-28]. Dostupný z

WWW: <<http://www.bruntal.net/2005061604-slonzaci-a-volkslista>>.

Infosystém Český Těšín. [online]. [cit. 2009-04-09]. Dostupné z WWW:

<<http://www.info.tesin.cz/>>.

Kongres Polaków v RC [online]. [cit. 2009-04-01]. Dostupný z

WWW:<<http://www.polonica.cz>>

Kwadrans polských aktualit. [online].[2000-2009].[cit. 2009-04-06]. Dostupné z WWW:
<http://www.rozhlas.cz/ostrava/porady/_porad/266>.

Národnostní školství. [online].[cit. 2009-04-07]. Dostupné z WWW: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/nme_0202.html>

Obyvatelstvo podle národnosti podle výsledků sčítání lidu 1921 - 2001[online]. [2008].[cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW:
<[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/24003E05E7/\\$File/4032080117.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/24003E05E7/$File/4032080117.pdf)>.

O PZKO [online]. [cit.2009-04-02]. Dostupný z WWW:<<http://www.pzko.cz/index.php/O-PZKO/>>

Pedagogické centrum Český Těšín.[online].[cit. 2009-04-07]. Dostupné z WWW:
<<http://www.pctesin.cz/informacje.aspx>>

Redakce zpravodajství TV Ostrava. [online].[1996-2009].[cit. 2009-04-05]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct/lide/redakcezpravodajstvi_ostrava/index.php>.

SIWEK, T. Statystyczni i niestatystyczni Polacy w Republice Czeskiej [online].[cit. 2009-03-28]. Dostupný z WWW: <www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko93>.

Slask Cieszynski [online].[2006-07-23].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Slask_cieszynski.png>

Těšínské divadlo [online].[2008].[cit. 2009-04-05]. Dostupné z WWW:

<http://www.tdivadlo.cz/index_cz.php?body=historie>.

Těšínsko v roce 1888 [online].[2007-10-20].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:T%C4%9B%C5%A1%C3%ADnsko_v_roce_1888.jpg>.

Úřad vlády ČR. Zpráva o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2007. [online]. [2008].

[cit. 2009-04-11]. Dostupné z WWW:

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_definitivni_tiskarna_00_1.pdf>.

Zákon 128/2000 Sb. o obcích [online].[cit. 2009-04-11]. Dostupné z WWW:

<http://www.municipal.cz/predpisy/128_00.htm>.

Zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném

vzdělávání. [online].[cit. 2009-04-11]. Dostupné z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s122&q122=all>>.

Zaolzie mapa [online].[2007-10-02].[cit.2009-03-28]. Dostupný z WWW:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Zaolzie_mapa.jpg>

SEZNAM GRAFŮ A OBRÁZKŮ

Graf 1. <i>Vývoj počtu obyvatel ČR polské národnosti podle sčítání lidu v letech 1921-2001</i>	22
Graf 2. <i>Graf podílu polské národnosti na počtu obyvatel ČR v období 1921 - 2001 v %</i>	23
Obrázek 1. <i>Mapa Těšínska v roce 1888</i>	7
Obrázek 2. <i>Mapa Těšínského Slezska</i>	8
Obrázek 3. <i>Historické hranice Těšínska a hranice z roku 1920 a 1938</i>	16

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. <i>Počet obyvatel ČR polské národnosti v roce 1991</i>	23
Tabulka 2. <i>Počet Poláků v okresech Frýdek-Místek a Karviná v letech 1950-2001</i>	24
Tabulka 3. <i>Obce s největším zastoupením polské národnostní menšiny v ČR podle sčítání lidu z roku 1991</i>	24
Tabulka 4. <i>Výsledky komunálních voleb v okrese F-M z roku 2002, ve kterých byla strana COEX výrazně úspěšná v souvislosti s počtem Poláků v obci</i>	33
Tabulka 5. <i>Výsledky komunálních voleb v okrese F-M z roku 2002, ve kterých byla strana COEX výrazně neúspěšná v souvislosti s počtem Poláků v obci</i>	33
Tabulka 6. <i>Školy s polským jazykem vyučovacím (stav k 30. 9 2006 a 2007)</i>	38
Tabulka 7. <i>Školy s polským a českým jazykem vyučovacím (stav k 30. 9. 2006 a k 30. 9. 2007)</i>	38

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1:

Rezoluce Národní rady Knížectví Těšínského pronesená dne 27. 10. 1918 na manifestaci Poláků v Těšíně

Příloha 2

Projev předsedy Zemského národního výboru v Ostravě ing. Vladimíra Chamráda týkající se týkající se národnostních práv polské národnostní menšiny v ČSR.

PŘÍLOHY

Příloha 1:

Rezoluce Národní rady Knížectví Těšínského pronesená dne 27. 10. 1918 na manifestaci Poláků v Těšíně

“My Poláci Těšínského knížectví, shromáždění dne 27. října 1918 na národním táboru lidu na těšínském náměstí, slavnostně prohlašujeme:

1. Když vítězná idea spravedlnosti uznaná všemi národy světa vzkřísila svobodné, nezávislé, sjednocené Polsko s vlastním mořským pobřežím, my, Poláci knížectví Těšínského uznáváme bezpodmínečnou příslušnost nás i naší země k Polsku. Polské republice jsme povinováni věrností, poslušností, majetkem a krví naší a neuznáváme žádné svazky v protivenství k této nejsvětější povinnosti.

2. Žádáme, aby celé Polsko vystoupilo co nejenergičtěji na obranu polského lidu na Spiši a Oravě, rozhodným postojem a bezodkladně uskutečnilo připojení těchto polských zemí k Polské republice.

3. Žádáme co nejrychlejší svolání Ústavodárného sněmu ve Varšavě složeného z představitelů obyvatelstva všech polských území, zvolených na zásadě všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasování mužů a žen.

4. Ústavodárný sněm má provést takové společenské reformy, aby se Polsko stalo matkou širokých lidových vrstev, aby v něm nebylo ani utlačovatelů ani utlačovaných, aby zmizela privilegia tříd a stavů, aby v každém ohledu panovala osobní a společenská svoboda.

Země má patřit pod kontrolu národa těm, kteří na ní pracují, přičemž větší lesní pozemky mají zůstat majetkem národa. Mají být znárodněné doly, doprava a takoová odvětví výroby, peněžnictví a obchodu, které mají důležitý význam pro národ.

Údělem mladého pokolení necht' je všeobecné bezplatné veřejné vzdělání. Zdraví a síly pracujících v průmyslu a hornictví budou chráněny všestrannou sociální péčí a zajištěním osmihodinové pracovní doby.

5. Ziskáním národního sjednocení a státní samostatnosti uznáváme snahy každého národa bojujícího za vlastní státnost: zvláště s národem českých chceme žít ve

shodě a dobrém porozumění. Národnostní menšiny žijící v hranicích Polska budou mít zabezpečenou existenci a národní rozvoj.

6. Rozhodně prohlašujeme, že my Poláci se považujeme za jediné pány Těšínského Slezska a slavnostně slibujeme, že toto území nikomu nedáme a budeme jej bránit všemi silami před veškerými záměry nepřátel.

Protože ve chvíli, kdy se Těšínské knížectví z vůle svého polského lidu a na základě práva sebeurčení národů, spojí s Polskem, Slezská lidová strana pod pláštěm národní nevyhraněnosti, se dále tajně spolčuje s Němci, aby vyloučila polský lid z národně-státních otázek, proto polský lid knížectví Těšínského shromážděný na těšínském táboru lidu veřejně vyzývá všechny ty členy Slezské lidové strany, kteří ještě nejsou nebo kteří nechtějí být zrádci svého lidu, aby neodkladně se stranou přerušili všechny vztahy.

A představitelé Slezské lidové strany, Němce, kteří si jimi nechávají posluhovat, velmi důrazně varujeme před následky toho druhu provokativní, pokrytecké a záluďné politiky.”⁹¹

Příloha 2

Projev předsedy Zemského národního výboru v Ostravě ing. Vladimíra Chamráda týkající se národnostních práv polské národnostní menšiny v ČSR. (Body uvedené v projevu se staly základem pro komunistickou národnostní politiku v ČSR.

“Československo-polská smlouva nedává Polákům žádná menšinová práva a také jim nechce dát víc než dává českým občanům. Republika i po smlouvě zůstává národním státem Čechů a Slováků, i když budou míti Poláci na Těšínsku své školy a své kulturní organizace. Komu může vadit polská škola, když bude vedena v duchu demokratickém, protifašistickém a v duchu slovanském? Jedině tomu, kdo nepochopil smysl doby a velikost slovanské ideje kdo pravé demokratické vlastenectví zaměňuje za nesnášenlivý nacionalismus. Nezapomeňme, že smlouva ukládá i Polské republice, aby na základě reciprocity dala Čechům a Slovákům žijícím v Polsku stejná práva národnostního kulturního vyžití, jaká my dáváme Polákům.

⁹¹ NOWAK, K. Poláci přebírají moc, Národní rada knížectví Těšínského. In NOWAK, K., FRIEDL J. a kol. *První nezávislost*. Cieszyn: Biuro Promocji i Informacji, 2008, s. 26-28.

Nyní mi dovolu,te, abych nastínil stručně několik konkrétních věcí, které budou na Těšínsku řešeny.

54

1. Smlouva nám ukládá, abychom dali občanům polské národnosti stejné právo na práci jako Čechům. To znamená, že národnost nemůže být příčinou toho, aby občan žijící na Těšínsku nedostal práci nebo byl z ní propuštěn. Podmínkou pro zaměstnání nebude národnost, ale kvalifikace a dobrý poměr k práci.

2. Občan polské národnosti má stejné právo jako československý občan, aby byl volen do národních výborů, aby zastával svou funkci nebo úřad a aby se zúčastnil veřejného života. Nikdo mu v tom nemůže bránit, neboť zde platí princip demokracie a rovnosti.

3. Občan polské národnosti má právo stejně jako československý občan, aby užíval svého jazyka a aby se v tomto jazyku vzdělával. V úředním styku s československými úřady a veřejnými korporacemi bude výhradně užíváno v písemném styku jen českého jazyka. Školství bude jen veřejné, nebude povoleno žádné soukromé vyučování. Školské problémy na Těšínsku nejsou - až na několik málo sporných případů, které se jistě vyřeší -, protože už dříve před uzavřením smlouvy jsme dali dle zákonných předpisů Republiky československé občanům polské národnosti možnost vzdělávat své děti ve školách s polským jazykem vyučovacím. Přirozeně bude dbáno toho, aby se ve školách učilo v duchu československé státní ideje a v duchu všeslovanské vzájemnosti. Nepřipustíme, aby na polských školách vyučovali učitelé státně nespolehliví. Otázku polských veřejných mateřských škol vyřeší ministerstvo školství s ministerstvem zahraničí.

4. Dohodou ministerstva vnitra a vlády s polským velvyslanectvím budou na Těšínsku povoleny dva kulturní polské spolky okresní, a to jeden v okrese českotěšínském a jeden v okrese fryštátském. Tyto spolky budou prováděti kulturní činnost na území okresu a mohou zřizovati pobočky v obcích s polským obyvatelstvem. Kromě těchto budou zřízeny rovněž dva polské spolky mládeže, a to pro každý okres jeden, s právem zřizovati pobočky. Spolky mládeže budou pečovati o výchovu mládeže a o její tělesný rozvoj. Budou míti možnost zřizovat tělovýchovné, turistické a jiné odbory. Žádné jiné polské spolky nebudou povoleny a rovněž nebudou obnoveny žádné bývalé spolky, které smutně prosluly iredentistickou činností.

5. Nebude zřízena žádná polská politická strana. Poláci se budou organizovati ve stranách Národní fronty.

54

6. *Ve věci bývalého polského majetku bude jednáno ve vládě, prozatím budou dány povoleným polským kulturním spolkům do národní správy čtyři bývalé polské domy, a to v Karviné, ve Fryštátě, v Českém Těšíně a v Třinci.*

7. *Družstevnictví bude jednotné, jak také stanoví dodatek k československo-polské smlouvě. Nebudou se tudíž obnovovat bývalá polská družstva, ale Poláci budou ve dvou obvodových radách Budoucnosti spolurozhodovat o některých personálních a hospodářských věcech v prodejnách, kde je většina členů polské národnosti. V představenstvu i dozorčí radě Budoucnosti mají již dnes Poláci zastoupení.*

8. *Polské záložny se nebudou pravděpodobně obnovovat, neboť i peněžnictví má býti jednotné. O této věci rozhodne vláda s ministerstvem financí a zahraničí.*

9. *O četných problémech kultových, sociálních a jiných bude jednat ministerstvo zahraničí s ministerstvem školství a ministerstvo sociální péče a ochrany práce. Tyto problémy nejsou ještě vyřešeny.*⁹²

---

92 SIWEK, T. a kol. *Polská národnostní menšina v Československu 1945-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 2001, s. 48-49.

